

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego
dla Powiatu Lipskiego
na lata 2026-2031

Lipko 2025

Okres realizacji Programu: 2026-2031

ZLECENIODAWCA:

POWIAT LIPSKI

Starostwo Powiatowe w Lipsku

ul. Rynek 1, 27-300 Lipsko

tel.: 48-37-83-011

email: starostwo@powiatlipsko.pl

ZLECENIOBIORCA:

CHILICO – KAROLINA SOBCZYK

ul. Struzika 17d/7, 41-806 Zabrze

tel.: 793 315 888

mail: kontakt@chilico.pl, www.chilico.pl

AUTORZY PROGRAMU:

dr n. o zdrowiu Karolina Sobczyk

dr hab. n. med. Mateusz Grajek

Julia Szałabska

Dokument opracowano pod kierunkiem zespołu koordynującego opracowanie Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 z ramienia Starostwa Powiatowego w Lipsku.

Spis treści

Wprowadzenie.....	4
1. Problematyka zdrowia psychicznego.....	5
2. Podstawy prawne opracowania dokumentu.....	8
3. Metodyka opracowania dokumentu.....	13
4. Ocena potrzeb lokalnej społeczności w zakresie zdrowia psychicznego.....	16
4.1. Problemy zdrowotne w zakresie zdrowia psychicznego w świetle danych Narodowego Funduszu Zdrowia.....	18
4.2. Problemy zdrowotne w zakresie zdrowia psychicznego w świetle danych Map Potrzeb Zdrowotnych.....	22
4.3. Niepełnosprawność.....	24
4.4. Absencja chorobowa związana z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania.....	26
4.5. Zgony z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania oraz zamachy samobójcze.....	28
5. Ocena powiatowych zasobów mających zastosowanie w działaniach z zakresu ochrony i wsparcia zdrowia psychicznego.....	31
5.1. Podmioty wykonujące działalność leczniczą.....	31
5.2. Zasoby Powiatu Lipskiego oraz jednostek podległych i współpracujących.....	36
6. Analiza SWOT.....	55
7. Założenia strategiczne.....	58
7.1. Cele operacyjne, zaplanowane interwencje i wskaźniki ich realizacji.....	58
7.2. Finansowanie realizacji zaplanowanych działań.....	63
7.3. Monitoring i ewaluacja programu.....	63
Spis tabel.....	65
Bibliografia.....	67
Załącznik 1. Lokalny program zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży w powiecie lipskim.....	69
Załącznik 2. Lokalny program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej....	81

Wykaz skrótów

AOS	-	ambulatoryjna opieka specjalistyczna
BDL	-	Bank Danych Lokalnych
CZP	-	Centrum Zdrowia Psychicznego
DPS	-	Dom Pomocy Społecznej
GSL	-	Informator NFZ o placówkach medycznych (Gdzie się leczyć?)
GUS	-	Główny Urząd Statystyczny
INFZ	-	Informator NFZ o zawartych umowach
JSP	-	jednostka specjalistycznego poradnictwa
KPP	-	Komenda Powiatowa Policji
NFZ	-	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	-	Organizacje pozarządowe (ang. <i>non governmental organisations</i>)
NPZ	-	Narodowy Program Zdrowia
NPOZP	-	Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego
OIK	-	Ośrodek Interwencji Kryzysowej
ONZ	-	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OPS	-	Ośrodek Pomocy Społecznej
OW NFZ	-	Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia
PCPR	-	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PKE	-	Powiatowy Program Korekcyjno-Edukacyjny dla Osób Stosujących Przemoc Domową na lata 2026-2031
PO	-	placówki oświatowe
POZ	-	podstawowa opieka zdrowotna
POZP	-	Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031
PPP	-	Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
PDON	-	Powiatowy Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Lipskim na lata 2021-2026
PPPD		Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Lipskim na lata 2024-2030
PRPZ	-	Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lipskim na lata 2025-2027
PUP	-	Powiatowy Urząd Pracy
PWDL	-	podmioty wykonujące działalność leczniczą
RPWDL	-	Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą
SPZOZ	-	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej
SR	-	Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030
SRPS	-	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lipskim na lata 2021-2030
ŚDS	-	środowiskowy dom samopomocy
WHO	-	Światowa Organizacja Zdrowia (ang. <i>World Health Organization</i>)
WTZ	-	Warsztat Terapii Zajęciowej
ZI	-	Zespół Interdyscyplinarny

Wprowadzenie

Choroby i zaburzenia psychiczne stanowią ważny problem zdrowotny, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym. Potrzeby z zakresu ochrony zdrowia psychicznego, zarówno te zgłaszane, jak i niewyrażane, prowadzą do wielu kosztownych i obciążających społecznie konsekwencji. Skala zaburzeń i ich złożone uwarunkowania, tkwiące daleko poza obszarem ochrony zdrowia, wymagają, według rekomendacji ekspertów¹, wspólnego wysiłku wszystkich organów państwa, administracji rządowej i samorządowej, pracodawców, organizacji pracowników najemnych i organizacji pozarządowych. Zgodnie z preambułą ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego – „zdrowie psychiczne jest fundamentalnym dobrem osobistym człowieka, a ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do obowiązków państwa”. Zdrowie psychiczne w powiecie lipskim uznaje się za jeden z najważniejszych zasobów społeczeństwa, a jego ochronę - za jeden z najważniejszych obszarów priorytetowych polityki zdrowotnej Powiatu Lipskiego.

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 (POZP) pozwoli na prowadzenie prozdrowotnej polityki ochrony zdrowia psychicznego w sposób umożliwiający i ułatwiający mieszkańcom powiatu podejmowanie działań ukierunkowanych na ochronę, wzmacnianie i zwiększanie potencjału zdrowia psychicznego, a jego realizacja wynika z przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego² oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030³. Ponadto, założenia POZP pozostają w zgodzie z zapisami Kompleksowego planu działań w zakresie zdrowia psychicznego na lata 2013-2030 Światowej Organizacji Zdrowia (WHO)⁴.

¹ Rekomendacje dla praktyki polityki zdrowotnej, EZOP II, ezop.edu.pl.

² Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 917].

³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz.U. 2023 poz. 2480].

⁴ Comprehensive Mental Health Action Plan 2013–2030, World Health Organization 2021, www.who.int.

Głównym celem Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 jest zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki oraz wsparcia adekwatnych do ich potrzeb w ramach kompleksowego systemu ochrony zdrowia psychicznego na terenie powiatu lipskiego. Realizacja celu głównego możliwa będzie dzięki działaniom zaplanowanym w ramach następujących celów operacyjnych:

- 1) Upowszechnianie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego
- 2) Upowszechnianie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego
- 3) Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi
- 4) Skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia

Opracowany POZP ma charakter wielosektorowy, obejmujący realizację przedsięwzięć z obszaru placówek ochrony zdrowia, organizacji edukacyjnych, społecznych i innych. Zaplanowane cele operacyjne dla polityki zdrowotnej powiatu w obszarze zdrowia psychicznego obejmują liczne zadania z zakresu ochrony zdrowia oraz zdrowia publicznego. Oczekuje się, że niniejszy program przyczyni się do pozytywnych zmian, mających na celu poprawę stanu zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu lipskiego.

1. Problematyka zdrowia psychicznego

Definicja zdrowia psychicznego sformułowana przez Światową Organizację Zdrowia (WHO, ang. *World Health Organization*) mówi, że jest to „dobrostan, w którym jednostka realizuje swoje możliwości i potrafi poradzić sobie z różnorodnymi sytuacjami życiowymi, jest w stanie uczestniczyć w życiu społecznym oraz produktywnie pracować”⁵. Z kolei za osobę z zaburzeniami psychicznymi, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego⁶, uważa się „osobę chorą psychicznie (wykazującą zaburzenia psychotyczne), upośledzoną umysłowo lub wykazującą inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych,

⁵ World Health Organization. Promoting mental health: concepts, emerging evidence, practice (Summary Report). Geneva: World Health Organization; 2004, www.who.int.

⁶ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego... op. cit.

a osoba je wykazująca wymaga świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym”.

Potrzeby populacji w zakresie zdrowia psychicznego są ogromne, co wynika m.in. z faktu, że liczba zaburzeń psychicznych w ostatnich latach niepokojąco wzrasta, a prognozy WHO wskazują, że do 2030 roku będą one stanowiły ok. 15% wszystkich chorób⁷. Szacuje się, że w krajach europejskich problemy emocjonalne i psychospołeczne dotyczą ponad 46% populacji⁸. Przeprowadzone w latach 2018-2019 w Polsce badanie epidemiologiczne pt.: „Kompleksowe badanie stanu zdrowia psychicznego społeczeństwa i jego uwarunkowań - EZOP II”⁹, pokazało, że co najmniej jedno zaburzenie psychiczne w ciągu całego życia można było rozpoznać u 26,46% osób (co stanowi ponad 8,3 miliona dorosłych Polaków). Do najczęściej stwierdzonych nieprawidłowości należały zaburzenia nerwicowe, które kiedykolwiek w życiu dotyczyły ponad 16% badanych. Kolejną grupą najbardziej rozpowszechnionych zaburzeń okazały się zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych (11,6%), w tym nadużywanie i uzależnienie od alkoholu (7,3%) oraz nadużywanie i uzależnienie od narkotyków (1,2%). Zaburzenia nastroju, takie jak depresja, dystymia i mania, rozpoznawano u ponad 4,6% respondentów.

Konsekwencjami wystąpienia zaburzeń psychicznych są przede wszystkim ograniczenia w zatrudnieniu i/lub wydajności pracy oraz problemy w sferze rodzinnej i społecznej (np. akty przemocy, agresji, zachowań autodestrukcyjnych, w tym samobójczych). Należy przy tym pamiętać, że zaburzenia psychiczne mogą się ujawnić w każdym wieku. Raport WHO pt.: „Światowy raport na temat zdrowia psychicznego: transformacja zdrowia psychicznego dla wszystkich”¹⁰, wskazuje na trzy rodzaje determinantów większości zaburzeń psychicznych: indywidualne (psychologiczne i biologiczne), rodzinne i społeczne oraz strukturalne. Pierwsza grupa czynników odnosi się do indywidualnych umiejętności i nawyków radzenia sobie z emocjami oraz angażowania się w relacje, działania i wypełnianie obowiązków. Druga grupa obejmuje najbliższe otoczenie człowieka, w tym m.in. możliwość angażowania się w relacje z partnerami, rodziną, przyjaciółmi lub współpracownikami, a także możliwość zarabiania na życie. Z kolei czynniki strukturalne odnoszą się do szerszych czynników społeczno-kulturowych,

⁷ Action for Mental Health. Activities co-funded from European Community Public Health Programmes 1997-2004, ec.europa.eu.

⁸ Eurostat, Statistics Explained, Health, ec.europa.eu.

⁹ Dane EZOP II, ezop.edu.pl.

¹⁰ World mental health report: transforming mental health for all, WHO 2022, ec.europa.eu.

geopolitycznych i środowiskowych. Projektując działania z zakresu ochrony zdrowia psychicznego należy wziąć pod uwagę wszystkie przedstawione w raporcie determinanty.

Zgodnie z danymi Map Potrzeb Zdrowotnych zgłaszalność do placówek psychiatrycznych w roku 2024 wyniosła ok. 1,67 mln osób¹¹, co przy wielkości populacji wymagającej wsparcia w zakresie problemów zdrowia psychicznego ocenianej na co najmniej 8,3 mln dorosłych osób (wg badania epidemiologicznego EZOP II¹²) pozwala wnioskować, że z pomocy psychiatrycznej w Polsce korzysta jedynie ok. 20% osób, które takich świadczeń wymagają. Jest to zjawisko szczególnie niepokojące w odniesieniu do osób z poważnymi zaburzeniami psychicznymi, takimi jak otępienie czy schizofrenia, depresja czy uzależnienia. Sytuację tę pogłębia fakt stygmatyzacji osób chorych psychicznie. Pacjenci psychiatryczni są często postrzegani jako osoby nieprzewidywalne, zaniedbane i groźne dla otoczenia¹³. Negatywny odbiór społeczny sprawia, że chorzy boją się reakcji otoczenia, co może skutkować zwlekaniem z podjęciem przez nich leczenia. Dlatego też kluczową formą pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi jest wsparcie rodziny, otoczenia oraz zapewnienie chorym pomocy ze strony odpowiednich instytucji.

Zadania systemu ochrony zdrowia powinny opierać się na działaniach profilaktycznych (np. zapobieganie niepełnosprawności, samouszkodzeniom, samobójstwom) oraz diagnostycznych, a następnie zapewnieniu chorym efektywnej i dostosowanej do potrzeb opieki. Równie istotne są działania psychoedukacyjne, kierowane nie tylko do osób z zaburzeniami psychicznymi, ale też do ich rodzin¹⁴. Należy jednocześnie zdać sobie sprawę, że ochrona zdrowia nie jest w stanie wpłynąć na poprawę zdrowia psychicznego ludności w sposób decydujący. Konieczne jest dopełnienie tych działań programem promocji zdrowia psychicznego i profilaktyki zaburzeń psychicznych. Oszacowania prowadzone w ramach badania EZOP II wskazują, że grono potrzebujące psychoedukacji i wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego w Polsce przekracza obecnie 8 mln osób. Zły stan zdrowia psychicznego koreluje ze zdrowiem fizycznym. Bez podejmowania efektywnych

¹¹ Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień, basiw.mz.gov.pl.

¹² Dane EZOP II... op. cit.

¹³ Komunikat CBOS nr BS/124/2008 pt. „Osoby chore psychicznie w społeczeństwie”, www.cbos.pl.

¹⁴ Strathdee G, Thornicroft G. (1997). Community psychiatry and service evaluation. W: Murray R., Hill P., McGuffin P. (Eds.) The Essentials of Postgraduate Psychiatry, 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press.

działań doświadczenia związane z zaburzeniami psychicznymi będą nadal udziałem co najmniej co trzeciej polskiej rodziny¹⁵.

Z konstytucyjnej odpowiedzialności państwa za zdrowie swoich obywateli wynika obowiązek planowania i realizowania społecznej polityki zdrowotnej. Najważniejszą strategią służącą poprawie stanu zdrowia populacji Polski, z punktu widzenia promocji zdrowia, jest Narodowy Program Zdrowia¹⁶, do którego realizacji angażowanych jest wiele różnych podmiotów, od poziomu centralnego do lokalnego. Drugim istotnym programem jest Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego¹⁷, wychodzący naprzeciw narastającym problemom psychicznym, z jakimi w ostatnich latach boryka się coraz więcej osób w Polsce. Strategie te, wzajemnie się uzupełniając, mogą w perspektywie wieloletniej przyczynić się do trwałej poprawy stanu zdrowia populacji Polski.

2. Podstawy prawne opracowania dokumentu

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 opracowano na podstawie:

- 1) art. 68 ust. 2-3 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.], zgodnie z którym *„2. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa”* oraz *„3. Władze publiczne są obowiązane do zapewnieni szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku”*;
- 2) art. 4 ust. 1 pkt 2 i 5 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym [tekst jedn.: Dz.U. 2024 poz. 107 z późn. zm.], zgodnie z którymi *„1. Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie: 2) promocji i ochrony zdrowia; 5) wspierania osób niepełnosprawnych”*;
- 3) art. 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1461

¹⁵ Rekomendacje dla praktyki i polityki zdrowotnej, EZOP II... op. cit.

¹⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 [Dz.U. 2021 poz. 642].

¹⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego... op. cit.

z późn. zm.], zgodnie z którym „Zadania władz publicznych w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej obejmują w szczególności: 1) tworzenie warunków funkcjonowania systemu ochrony zdrowia; 2) analizę i ocenę potrzeb zdrowotnych oraz czynników powodujących ich zmiany; 3) promocję zdrowia i profilaktykę, mające na celu tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu; 4) finansowanie w trybie i na zasadach określonych ustawą świadczeń opieki zdrowotnej”;

- 4) art. 8 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1461 z późn. zm.], zgodnie z którym „Do zadań własnych w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej realizowanych przez powiat należy w szczególności: 1) opracowywanie i realizacja oraz ocena efektów programów polityki zdrowotnej wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców powiatu – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami; 3) inicjowanie, wspomaganie i monitorowanie działań lokalnej wspólnoty samorządowej w zakresie promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej prowadzonych na terenie powiatu; 4) pobudzanie działań na rzecz indywidualnej i zbiorowej odpowiedzialności za zdrowie i na rzecz ochrony zdrowia; 5) podejmowanie innych działań wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych”;
- 5) art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [tekst jedn.: Dz.U. 2024 poz. 917], zgodnie z którym „1. Ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane”;
- 6) art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1670 z późn. zm.], zgodnie z którym „Zadania z zakresu zdrowia publicznego realizują, współdziałając ze sobą, organy administracji rządowej, państwowe jednostki organizacyjne, w tym agencje wykonawcze, a także jednostki samorządu terytorialnego, realizujące zadania własne polegające na promocji lub ochronie zdrowia”;
- 7) art. 2 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym [tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 1670 z późn. zm.], zgodnie z którym „Zadania z zakresu zdrowia publicznego obejmują: 1) monitorowanie i ocenę stanu zdrowia społeczeństwa, zagrożeń zdrowia oraz jakości życia związanej ze zdrowiem

społeczeństwa; 2) edukację zdrowotną dostosowaną do potrzeb różnych grup społeczeństwa, w szczególności dzieci, młodzieży i osób starszych; 3) promocję zdrowia; 4) profilaktykę chorób; 5) działania w celu rozpoznawania, eliminowania lub ograniczania zagrożeń i szkód dla zdrowia fizycznego i psychicznego w środowisku zamieszkania, nauki, pracy i rekreacji; 6) analizę adekwatności i efektywności udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej w odniesieniu do rozpoznanych potrzeb zdrowotnych społeczeństwa”; 9) ograniczanie nierówności w zdrowiu wynikających z uwarunkowań społeczno-ekonomicznych.

- 8) art. 2 ust. 1 pkt. 2-3 i ust. 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [tekst jedn.: Dz.U. 2024 poz. 917] zgodnie z którymi „1. Ochrona zdrowia psychicznego obejmuje realizację zadań dotyczących w szczególności: 2) zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym; 3) kształtowania wobec osób z zaburzeniami psychicznymi właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałania ich dyskryminacji” oraz „2. [...] zadania, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, [przyp. realizowane są] poprzez działania określone w Narodowym Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego”;
- 9) art. 2 ust. 4 pkt. 1 i ust. 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [tekst jedn.: Dz.U. 2024 poz. 917], zgodnie z którym „4. Prowadzenie działań określonych w Narodowym Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego należy do: 1) zadań własnych samorządów województw, powiatów i gmin” oraz „5. Wskazane w ust. 4 pkt 1 działania polegają w szczególności na: 1) promowaniu zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym; 2) zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej, zintegrowanej i dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form pomocy niezbędnych do życia w środowisku społecznym, rodzinnym i zawodowym”;
- 10) § 2 ust 1 pkt 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023–2030 [Dz.U. 2023 poz. 2480], zgodnie z którym „1. Realizatorami Programu są: 8) samorządy województw, powiatów i gmin”.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 z działaniami na poziomie międzynarodowym

Działania zaplanowane do realizacji w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 wpisują się w następujące międzynarodowe dokumenty strategiczne:

- 1) Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.;
- 2) Europejski Program Prac na lata 2020-2025 Wspólne działania na rzecz lepszego zdrowia – Regionalne Biuro WHO dla Europy;
- 3) Zdrowie i opieka zdrowotna w zarysie: Europa 2022;
- 4) Światowa Deklaracja Zdrowia „Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku”;
- 5) Zielona Księga, „Poprawa Zdrowia Psychicznego ludności, Strategia Zdrowia Psychicznego dla Unii Europejskiej”.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 z działaniami na poziomie krajowym

Działania zaplanowane do realizacji w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 wpisują się w następujące krajowe dokumenty strategiczne:

1. Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 – cel szczegółowy 1: Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki i wsparcia adekwatnych do ich potrzeb;
2. Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025 – cel operacyjny 2: Profilaktyka uzależnień, cel operacyjny 3: Promocja zdrowia psychicznego;
3. Strategia Zdrowa Przyszłość Ramy Strategiczne Rozwoju Systemu Ochrony Zdrowia na lata 2021–2027, z perspektywą do 2030 r. – kierunek interwencji 1: Rozwój profilaktyki, skuteczna promocja zdrowia i postaw prozdrowotnych, kierunek interwencji 2: Poprawa jakości, przyjazności i efektywności świadczonych usług zdrowotnych poprzez standaryzację i reorganizację opieki;
4. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 – cel główny: Włączenie społeczne i zawodowe osób z niepełnosprawnościami;

5. Strategia rozwoju usług społecznych polityka publiczna do roku 2030 z perspektywą do 2035 r. – cel strategiczny: Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności;
6. Mapy Potrzeb Zdrowotnych na okres 2022-2026 – rekomendowane kierunki działań na terenie województwa mazowieckiego: obszar opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień;
7. Mapy Potrzeb Zdrowotnych na okres 2027-2031 – rekomendowane kierunki działań na terenie województwa mazowieckiego: obszar opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 z działaniami na poziomie regionalnym

Działania zaplanowane do realizacji w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 wpisują się w następujące regionalne dokumenty strategiczne:

1. Wojewódzki plan transformacji dla województwa mazowieckiego na lata 2022-2026 – Obszar opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień;
2. Wojewódzki Program Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi Województwa Mazowieckiego na lata 2023-2027;
3. Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021-2030 – cel I: Zapobieganie pogłębianiu się problemów społecznych poprzez wdrażanie programów i projektów na rzecz ogółu mieszkańców i wybranych grup oraz sprawne realizowanie polityki społecznej na Mazowszu, cel II: Deinstytucjonalizacja i rozwój spersonalizowanych, zintegrowanych usług społecznych, w tym o charakterze środowiskowym;
4. Kierunki działań w zakresie polityki zdrowotnej województwa mazowieckiego na lata 2022-2026 – Kierunek działań: Przeciwdziałanie innym istotnym problemom zdrowotnym występującym na terenie Województwa Mazowieckiego;
5. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze – Obszar Społeczeństwo, Kierunek działań: Mazowsze zintegrowane społecznie: Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych

oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki;

6. Wojewódzki program dotyczący wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych w województwie mazowieckim na lata 2022-2030 – cel główny: Wzrost jakości życia osób niepełnosprawnych.

Komplementarność Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 z działaniami na poziomie lokalnym

Działania zaplanowane do realizacji w Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 wpisują się w następujące lokalne dokumenty strategiczne:

1. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lipskim na lata 2021-2030;
2. Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030;
3. Powiatowy Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Lipskim na lata 2021-2026;
4. Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Lipskim na lata 2024-2030;
5. Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lipskim na lata 2025-2027;
6. Powiatowy Program Korekcyjno-Edukacyjny dla Osób Stosujących Przemoc Domową na lata 2025-2030;

3. Metodyka opracowania dokumentu

Okres realizacji i materiał badawczy

Działania prowadzące do opracowania Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 prowadzono w okresie 03.11.2025 r. – *uzupełnić zgodnie z datą akceptacji.*

W ramach realizowanych działań dokonano przeglądu i analizy obowiązujących aktów prawnych dotyczących zadań samorządów powiatowych

w obszarze polityki zdrowotnej w Polsce oraz pozyskano materiał badawczy, który stanowiły:

- 1) Dane statystyczne pochodzące z następujących ogólnodostępnych baz danych:
 - Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczącą (RPWDL; rpwdl2.ezdrowie.gov.pl),
 - Informator NFZ o Zawartych Umowach (INFZ; www.nfz.gov.pl),
 - Informator Pacjenta NFZ Gdzie się leczyć? (GSL; gsl.nfz.gov.pl),
 - Informator o Terminach Leczenia (ITL; terminyleczenia.nfz.gov.pl);
- 2) Dane statystyczne i epidemiologiczne publikowane przez Ministerstwo Zdrowia w ramach Bazy Analiz Systemowych i Wdrożeniowych – Mapy Potrzeb Zdrowotnych (basiw.mz.gov.pl);
- 3) Dane statystyczne pozyskane na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z Mazowieckiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia;
- 4) Dane statystyczne pozyskane na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
- 5) Dane statystyczne zawarte w sprawozdaniach z realizacji zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lipsku za lata 2020-2024 oraz w Raportach o stanie Powiatu Lipskiego za lata 2022-2024;
- 6) Dane statystyczne pozyskane na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Lipsku, Powiatowego Urzędu Pracy w Lipsku, Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Lipsku oraz Powiatowej Komendy Policji w Lipsku.

Metody badawcze

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 został opracowany dzięki zastosowaniu następujących metod badawczych:

- 1) Metody statystycznej - obejmującej analizę danych statystycznych celem poznania prawidłowości w zakresie dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych na terenie powiatu oraz sytuacji zdrowotnej mieszkańców;
- 2) Analizy porównawczo-opisowej - obejmującej porównanie danych dotyczących powiatu lipskiego, województwa mazowieckiego oraz kraju, celem stwierdzenia ich tożsamości całkowitej lub częściowej.

Opracowanie celów operacyjnych w obszarze ochrony zdrowia psychicznego

Cele operacyjne w obszarze ochrony zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu lipskiego wytyczono na podstawie wniosków płynących z analizy pozyskanych danych, a także z uwzględnieniem celów Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030¹⁸.

Cele główne Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 (NPOZP) obejmują¹⁹:

- 1) zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki i wsparcia adekwatnych do ich potrzeb;
- 2) prowadzenie działań na rzecz zapobiegania stygmatyzacji i dyskryminacji osób z zaburzeniami psychicznymi.

Jednostki samorządu terytorialnego na poziomie powiatowym są obligatoryjnymi realizatorami 12 zadań mających na celu realizację następujących 4 celów szczegółowych:

- 1a - upowszechnienie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego w oparciu o model opieki środowiskowej,
- 1d - upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego,
- 1e - aktywizacja zawodowa i społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 1f - skoordynowanie dostępnych form opieki i wsparcia.

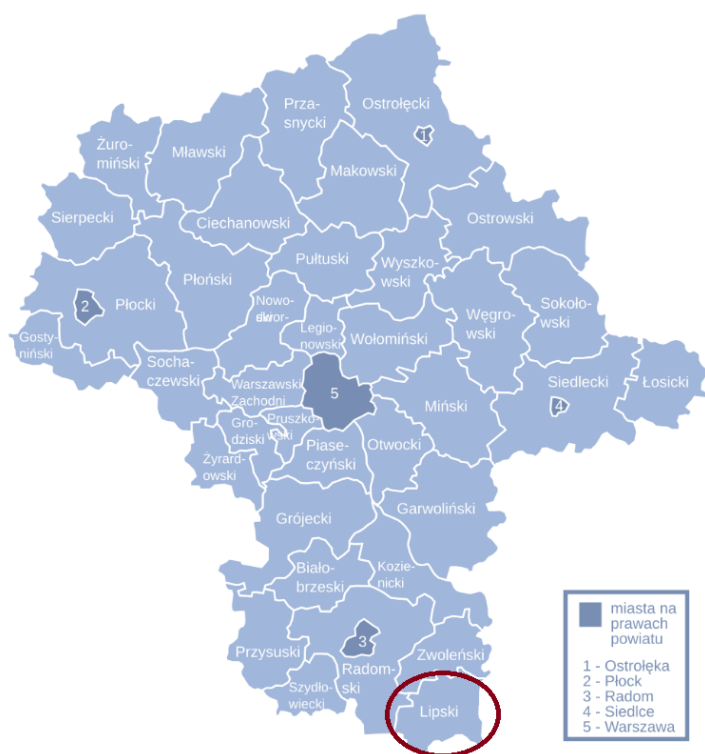
¹⁸ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu... op. cit.

¹⁹ Ibidem.

W ramach Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 zaplanowano realizację wszystkich zadań obligatoryjnych dla samorządów powiatowych, a także zadania dodatkowe, które są dobrowolne i stanowią wyraz troski o zdrowie psychiczne mieszkańców powiatu.

4. Charakterystyka powiatu

Powiat lipski położony jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego. Graniczy zarówno z powiatami z terenu województwa mazowieckiego (od północy z powiatem zwoleńskim, od zachodu z powiatem radomskim ziemskim) oraz lubelskiego (od wschodu z powiatem opolskim), jak i z terenu województwa świętokrzyskiego (od południowego zachodu z powiatem ostrowieckim i starachowickim, od południowego wschodu z powiatem opatowskim). Położenie powiatu na mapie województwa mazowieckiego zobrazowano za pomocą ryciny 1.

Ryc. 1. Położenie powiatu lipskiego na mapie województwa mazowieckiego

Źródło. Wikimedia Commons, commons.wikimedia.org

Powierzchnia powiatu lipskiego to 740km². W skład administracyjny powiatu wchodzi 2 gminy wiejskie (Chotcza i Rzecznów) oraz cztery gminy miejsko-wiejskie (Ciepielów, Lipsko, Sienno, Solec nad Wisłą). Siedzibą władz powiatowych jest miasto Lipsko, położone w środkowo-wschodniej części powiatu w dolinie rzeki Krępnianki, przy trasie Warszawa – Sandomierz²⁰. Położenie gmin na terenie powiatu lipskiego przedstawiono na rycinie 2.

Ryc. 2. Położenie gmin na terenie powiatu lipskiego

Źródło. Wikimedia Commons, system.osp.org.pl.

Pod względem hydrograficznym powiat lipski jest szczególnie uprzywilejowany przez naturę i wyróżnia się spośród innych jednostek administracyjnych województwa mazowieckiego. Główną arterią systemu rzecznoego jest Wisła, która przyjmuje cztery lewe dopływy: Kamienną, Krępniankę, Iłżankę oraz Zwoleńkę. Na terenie powiatu lipskiego nie ma tras kolejowych. Przez jego teren przebiega droga krajowa Nr 79 relacji: Warszawa – Kozienice – Zwoleń – Lipsko – Ożarów – Sandomierz (dł. 27,8 km – w obrębie powiatu) oraz dwie drogi wojewódzkie na odcinkach: droga nr 747 (przebieg drogi: Iłża - Lipsko - Solec Nad Wisłą - Opole Lubelskie - Bełżyce - Droga 19 -Węzeł Lublin Węglin), droga nr 754 (przebieg drogi: Świętokrzyski - Bałtów - Pętkowice - Solec Nad Wisłą - Kłudzie - Boiska - Wola Solecka I - Wola Solecka II - Droga 79 /Gołębiów)²¹.

²⁰ Dane KP PSP w Lipsku, www.gov.pl.

²¹ Ibidem.

5. Ocena potrzeb lokalnej społeczności w zakresie zdrowia psychicznego

5.1. Problemy zdrowotne w zakresie zdrowia psychicznego w świetle danych Narodowego Funduszu Zdrowia

W roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej wśród mieszkańców powiatu lipskiego odnotowano 2 066 rozpoznań z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, było to o ok. 10% więcej w porównaniu z rokiem 2022 (1 874 rozpoznania). Rozpowszechnienie omawianych problemów w populacji powiatu wzrosło w analizowanym okresie o 0,7% - z 5,9% w roku 2022 do 6,6% w roku 2024. Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych mieszkańców w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wskazać należy reakcje na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne (1,3% populacji w roku 2024), inne niż otępienia zaburzenia psychiczne spowodowane uszkodzeniem lub dysfunkcją mózgu i chorobą somatyczną (0,9%) oraz inne niż fobie zaburzenia lękowe (0,9%). Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w powiecie lipskim w latach 2022-2024 wzrosło w przypadku najczęstszych trzech rozpoznań w tej grupie (F43, F06, F41), a także w przypadku zaburzeń wybranych nastroju (F31, F32). Szczególnie zauważalny jest wzrost rozpowszechnienia zaburzeń nerwicowych, związanych ze stresem i pod postacią somatyczną – liczba przypadków reakcji na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne wzrosła w analizowanym okresie o 28,4%, w przypadku innych niż fobie zaburzeń lękowych jest to wzrost na poziomie 29,3%. Szczegóły przedstawiono w tabeli I.

Tab. I. Liczba mieszkańców powiatu lipskiego z rozpoznaniem zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wg klasyfikacji ICD-10, korzystających z finansowanych przez NFZ świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w latach 2022-2024

Kod ICD-10	Rozpoznanie	Rok			Rozpowszechnienie w populacji (%)*	
		2022	2023	2024	2022	2024
F43	Reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne	320	371	411	1,0	1,3
F06	Inne zaburzenia psychiczne spowodowane uszkodzeniem lub dysfunkcją mózgu i chorobą somatyczną	268	292	281	0,8	0,9
F41	Inne zaburzenia lękowe	208	244	269	0,7	0,9
F10	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane użyciem alkoholu	218	207	215	0,7	0,7

F33	Zaburzenia depresyjne nawracające	176	186	171	0,6	0,5
F32	Epizod depresyjny	130	135	147	0,4	0,5
F20	Schizofrenia	117	126	136	0,4	0,4
F01	Otępienie naczyniowe	38	51	53	0,1	0,2
F31	Zaburzenia afektywne dwubiegunowe	42	45	47	0,1	0,2
F84	Całościowe zaburzenia rozwojowe	34	40	43	0,1	0,1
F71	Upośledzenie umysłowe umiarkowane	41	41	36	0,1	0,1
F48	Inne zaburzenia nerwicowe	39	32	30	0,1	0,1
F70	Upośledzenie umysłowe lekkie	24	27	30	0,1	0,1
F07	Zaburzenia osobowości i zachowania spowodowane chorobą, uszkodzeniem lub dysfunkcją mózgu	24	26	25	0,1	0,1
F00	Otępienie w chorobie alzheimera	19	28	23	0,1	0,1
F72	Upośledzenie umysłowe znaczne	16	15	16	0,1	0,1
F25	Zaburzenia schizoafektywne	18	15	15	0,1	0,0
F19	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane naprzemiennym przyjmowaniem środków wymienionych w rozpoznaniach F10-F18 i innych	11	6	14	<0,1	<0,1
F45	Zaburzenia występujące pod postacią somatyczną	11	8	12	<0,1	<0,1
F22	Uporczywe zaburzenie urojeniowe	17	12	9	<0,1	<0,1
Pozostałe z grupy F00-F99		103	86	83	0,3	0,3
Razem		1874	1993	2066	5,9	6,6

* iloraz liczby pacjentów korzystających ze świadczeń finansowanych przez NFZ w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień oraz liczby mieszkańców powiatu lipskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Mazowieckiego OW NFZ

W roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej w **populacji dorosłych mieszkańców powiatu lipskiego** odnotowano 1 991 rozpoznania z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, w tym 1 190 dotyczyło kobiet (59,8% ogółu) oraz 801 mężczyzn (40,2%). Najwyższy odsetek rozpoznań dotyczył osób w wieku 60 lat i więcej (42,2% ogółu), a także mieszkańców w wieku 50-59 lat (18,5%) oraz 40-49 lat (17,1%). W przypadku osób w wieku 30-39 lat było to 13,5%, w najmłodszej grupie wiekowej (18-29 lat) – 8,7%. Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych dorosłych mieszkańców powiatu lipskiego w omawianej grupie schorzeń wskazać należy reakcje na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne (1,6% populacji w roku 2024), inne niż otępienia zaburzenia psychiczne spowodowane uszkodzeniem lub dysfunkcją mózgu i chorobą somatyczną (1,1%) oraz inne niż fobie zaburzenia lękowe (1%). Z diagnozą

większości spośród 10 najczęstszych rozpoznań zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w publicznym systemie zdrowotnym znacznie częściej pojawiają się kobiety, wyjątkiem są zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane użyciem alkoholu (F10) oraz schizofrenia (F20). Rozpowszechnienie w populacji większości najczęściej diagnozowanych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w powiecie lipskim jest niższe w porównaniu do kraju ogółem. W przypadku reakcji na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne występuje na tym samym poziomie. Szczegóły przedstawiono w tabeli II.

Tab. II. Liczba dorosłych mieszkańców powiatu lipskiego z rozpoznaniem 10 najczęstszych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wg klasyfikacji ICD-10, korzystających z finansowanych przez NFZ świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w roku 2024

Kod ICD-10	Rozpoznanie	Liczba rozpoznań			Rozpowszechnienie w populacji (%)*			
					powiat lipski			Polska
	Nazwa	K	M	Razem	K	M	Razem	Razem
F43	Reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne	305	98	403	2,3	0,8	1,6	1,6
F06	Inne zaburzenia psychiczne spowodowane uszkodzeniem lub dysfunkcją mózgu i chorobą somatyczną	170	111	281	1,3	0,9	1,1	0,7
F41	Inne zaburzenia lękowe	193	69	262	1,5	0,5	1,0	1,6
F10	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane użyciem alkoholu	30	185	215	0,2	1,4	0,8	1,2
F33	Zaburzenia depresyjne nawracające	126	45	171	1,0	0,4	0,7	1,0
F32	Epizod depresyjny	98	42	140	0,7	0,3	0,5	1,0
F20	Schizofrenia	69	70	139	0,5	0,5	0,5	0,7
F01	Otępienie naczyniowe	36	17	53	0,3	0,1	0,2	0,7
F31	Zaburzenia afektywne dwubiegunowe	27	20	47	0,2	0,2	0,2	0,2
F71	Upośledzenie umysłowe umiarkowane	15	20	35	0,1	0,2	0,1	0,1

* iloraz liczby dorosłych mieszkańców powiatu lipskiego/Polski korzystających ze świadczeń finansowanych przez NFZ w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień oraz liczby dorosłych mieszkańców powiatu lipskiego/Polski
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Mazowieckiego OW NFZ oraz Centrali NFZ

W roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej **w populacji dzieci i młodzieży w powiecie lipskim** odnotowano 75 rozpoznań z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, w tym 35 wśród dziewcząt (46,7% ogółu) oraz

40 wśród chłopców (53,3%). Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych dzieci i młodzieży w powiecie lipskim w tej grupie wskazać należy całościowe zaburzenia rozwojowe (0,7% populacji w roku 2024) oraz reakcję na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne (0,2%). Rozpowszechnienie wszystkich najczęściej diagnozowanych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w populacji dzieci i młodzieży w powiecie lipskim jest niższe w porównaniu do kraju ogółem. Szczegóły przedstawiono w tabeli III.

Tab. III. Liczba niepełnoletnich mieszkańców powiatu lipskiego z rozpoznaniem 10 najczęstszych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wg klasyfikacji ICD-10, korzystających z finansowanych przez NFZ świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w roku 2024

Kod ICD-10	Rozpoznanie	Liczba rozpoznań			Rozpowszechnienie w populacji (%)*			
					powiat lipski			Polska
	Nazwa	K	M	Razem	K	M	Razem	Razem
F84	Całościowe zaburzenia rozwojowe	6	29	35	0,2	1,1	0,7	2,0
F43	Reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne	8	0	8	0,3	0,0	0,2	0,7
F32	Epizod depresyjny	7	0	7	0,3	0,0	0,1	0,3
F41	Inne zaburzenia lękowe	6	1	7	0,2	0,0	0,1	0,4
F90	Zaburzenia hiperkinetyczne (zespoły nadpobudliwości ruchowej)	0	4	4	0,0	0,1	0,1	0,9
F99	Zaburzenia psychiczne, inaczej nie określone	4	0	4	0,2	0,0	0,1	0,1
F48	Inne zaburzenia nerwicowe	1	1	2	0,0	0,0	<0,1	0,1
F70	Upośledzenie umysłowe lekkie	1	1	2	0,0	0,0	<0,1	0,2
F92	Mieszane zaburzenia zachowania i emocji	1	1	2	0,0	0,0	<0,1	0,5
F42	Zaburzenie obsesyjno-kompulsyjne (nerwica natręctw)	0	1	1	0,0	0,0	<0,1	0,1

* iloraz liczby niepełnoletnich mieszkańców powiatu lipskiego/Polski korzystających ze świadczeń finansowanych przez NFZ w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień oraz liczby niepełnoletnich mieszkańców powiatu lipskiego/Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Mazowieckiego OW NFZ oraz Centrali NFZ

Omawiając dane statystyczne NFZ należy podkreślić, że dane z systemów opieki zdrowotnej są zazwyczaj ograniczone do przypadków objętych opieką medyczną finansowaną ze środków publicznych i pomijają osoby korzystające ze świadczeń na rynku prywatnym oraz osoby niekorzystające z pomocy z różnych przyczyn, w tym m.in. w związku z trudnościami w dostępie do opieki zdrowotnej (np. terytorialnymi, finansowymi), czy też w obawie przed stygmatyzacją. Biorąc pod

uwagę szacunki badania EZOP II²², wskazujące na rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na poziomie nawet do 26,5% w populacji osób dorosłych, oraz liczbę ludności powiatu lipskiego w tej grupie (ok. 26 tys.) – omawiane problemy zdrowotne mogą dotyczyć nawet 6,9 tys. dorosłych mieszkańców powiatu.

5.2. Problemy zdrowotne w zakresie zdrowia psychicznego w świetle danych Map Potrzeb Zdrowotnych

Zgodnie z najnowszymi publikowanymi danymi w Mapach Potrzeb Zdrowotnych w Polsce w roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej w opiece psychiatrycznej leczono ponad 1 466,1 tys. **osób z populacji dorosłych**, w przypadku leczenia uzależnień – ponad 275,5 tys. osób. W porównaniu z rokiem poprzednim (2023) odnotowano 5% wzrost liczby pacjentów w opiece psychiatrycznej oraz 1,5% - w leczeniu uzależnień. W województwie mazowieckim, którego częścią jest powiat lipski, w tym samym okresie (rok 2024) w publicznym systemie opieki zdrowotnej leczono 185,54 tys. osób dorosłych (wzrost o 5,5% w porównaniu z rokiem 2023), w przypadku leczenia uzależnień – 40,77 tys. osób (wzrost o 1,4% w porównaniu z rokiem 2023).

Zarówno w województwie mazowieckim, jak i w kraju ogółem, największe rozpowszechnienie w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w populacji osób dorosłych dotyczy zaburzeń lękowych, zaburzeń nastroju, uzależnień oraz zaburzeń organicznych. Liczba pacjentów w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień w roku 2024 w województwie mazowieckim wyniosła 4 845,4/100 tys. ludności i była to wartość niższa od wartości wskaźnika dla kraju (5 425,9). W województwie mazowieckim w roku 2024 odnotowano, w porównaniu do kraju, wyższe rozpowszechnienie zespołów behawioralnych związanych z zaburzeniami fizjologicznymi i czynnikami fizycznymi, psychoz innych niż schizofrenia, zaburzeń rozwoju psychologicznego, zaburzeń zachowania i emocji rozpoczynających się zwykle w dzieciństwie i wieku młodzieńczym, zaburzeń odżywiania oraz zaburzeń identyfikacji płciowej i preferencji seksualnych (tabela IV). Szczegółowe dane na poziomie powiatów nie są publikowane w mapach potrzeb zdrowotnych, w związku z czym przedstawiono dane dla województwa.

²² Dane EZOP II... op. cit.

Tab. IV. Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w populacji osób dorosłych w Polsce i województwie mazowieckim w roku 2024

Grupa zaburzeń	Polska	województwo mazowieckie
Zaburzenia lękowe	2 076,4	1 765,2
Zaburzenia nastroju	1 093,4	1 048,3
Uzależnienia	878,2	862,4
Zaburzenia organiczne	775,6	590,4
Schizofrenia	493,1	442,6
Zaburzenie psychiczne nieokreślone inaczej	456,4	415,8
Zaburzenia osobowości i zachowania dorosłych	152,2	125,1
Niepętnosprawność intelektualna	188,3	124,4
Zespoły behawioralne związane z zaburzeniami fizjologicznymi i czynnikami fizycznymi	54,4	72,0
Psychozy inne niż schizofrenia	55,7	57,2
Zaburzenia rozwoju psychologicznego	45,2	57,2
Zaburzenia zachowania i emocji rozpoczynające się zwykle w dzieciństwie i wieku młodzieńczym	43,3	45,8
Zaburzenia odżywiania	11,8	14,5
Zaburzenia identyfikacji płciowej i preferencji seksualnych	5,1	8,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Map Potrzeb Zdrowotnych, basiw.mz.gov.pl

Zgodnie z najnowszymi publikowanymi danymi w Mapach Potrzeb Zdrowotnych w Polsce w roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej w opiece psychiatrycznej leczono ponad 311,1 tys. osób z **populacji dzieci i młodzieży**, w przypadku leczenia uzależnień – ponad 7 tys. osób. W porównaniu z rokiem poprzednim (2023) odnotowano ponad 11% wzrost liczby pacjentów w opiece psychiatrycznej oraz 4,5% - w leczeniu uzależnień. W województwie mazowieckim, którego częścią jest powiat lipski, w tym samym okresie (rok 2024) w publicznym systemie opieki zdrowotnej leczono 51,87 tys. osób niepełnoletnich (wzrost o 7,8% w porównaniu z rokiem 2023), w przypadku leczenia uzależnień – 4 823 osoby (spadek o 0,4% w porównaniu z rokiem 2023).

Zarówno w województwie mazowieckim, jak i w kraju ogółem, największe rozpowszechnienie w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w populacji dzieci i młodzieży dotyczy pozostałych zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży, całościowych zaburzeń rozwojowych oraz zaburzeń nerwicowych związanych ze stresem i postacią somatyczną. Liczba niepełnoletnich pacjentów w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień w roku 2024 w województwie mazowieckim wyniosła 4 978,5/100 tys. ludności i była to wartość wyższa od wartości wskaźnika dla kraju (4 670,2). W województwie mazowieckim w roku 2024

w populacji dzieci i młodzieży odnotowano, w porównaniu do kraju, wyższe rozpowszechnienie pozostałych zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży, całościowych zaburzeń rozwojowych, zaburzeń hiperkinetycznych i zaburzeń odżywiania (tabela V). Szczegółowe dane na poziomie powiatów nie są publikowane w mapach potrzeb zdrowotnych, w związku z czym przedstawiono dane dla województwa.

Tab. V. Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w populacji dzieci i młodzieży w Polsce i województwie mazowieckim w roku 2024

Grupa zaburzeń	Polska	województwo mazowieckie
Pozostałe zaburzenia psychiczne u dzieci i młodzieży	2 458,0	3011,0
Całościowe zaburzenia rozwojowe	977,7	1436,5
Zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i postacią somatyczną	864,7	818,3
Zaburzenia hiperkinetyczne	447,7	453,0
Zaburzenia zachowania oraz mieszane zaburzenia zachowania i emocji	483,9	234,4
Zaburzenia nastroju	238,4	231,8
Zaburzenia emocji młodzieży	281,5	116,4
Niepełnosprawność intelektualna	151,8	93,4
Zaburzenia psychiczne i zachowania spowodowane użytkowaniem środków psychoaktywnych	75,3	54,3
Zaburzenia odżywiania	41,8	49,2
Schizofrenia i zaburzenia urojeniowe	18,7	12,6
Tiki	19,4	16,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Map Potrzeb Zdrowotnych, basiw.mz.gov.pl

5.3. Niepełnosprawność

Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lipsku w latach 2022-2024 wydał mieszkańcom powiatu lipskiego w wieku 16 lat i więcej łącznie 2033 orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności, w tym 169 z przyczyn związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego (8,3% ogółu). Wśród ogółu orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności z powodu omawianych przyczyn znalazło się 56 orzeczeń oznaczonych symbolem 01-U (niepełnosprawność intelektualna; 33%), 100 oznaczonych symbolem 02-P (choroby psychiczne; 59%) oraz 13 z symbolem 12-C (całościowe zaburzenia rozwojowe, powstałe przed 16. rokiem życia, z utrwalonymi zaburzeniami interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz stereotypami zachowań, zainteresowań i aktywności o co najmniej umiarkowanym stopniu nasilenia; 8%). Wśród 169 wydanych w latach 2022-2024 orzeczeń większość dotyczyła umiarkowanego (70%) oraz znacznego

(21%) stopnia niepełnosprawności. Liczba orzeczeń wydanych w związku z zaburzeniami zdrowia psychicznego w roku 2024, w relacji do roku 2022, wzrosła o 46%. Szczegółowych danych dostarcza tabela VI.

Tab. VI. Liczba orzeczeń stwierdzająca stopień niepełnosprawności wydanych mieszkańcom powiatu lipskiego przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lipsku w latach 2022-2024

Stopień niepełnosprawności	Symbol przyczyny niepełnosprawności*		Rok			
			2022	2023	2024	Razem
Stopień znaczny	Razem	Liczba	10	7	18	35
		% ogółu	20%	15%	25%	21%
	01-U	Liczba	2	2	7	11
	02-P	Liczba	5	4	7	16
	12-C	Liczba	3	1	4	8
Stopień umiarkowany	Razem	Liczba	36	36	47	119
		% ogółu	72%	78%	64%	70%
	01-U	Liczba	8	14	17	39
	02-P	Liczba	27	20	28	75
	12-C	Liczba	1	2	2	5
Stopień lekki	Razem	Liczba	4	3	8	15
		% ogółu	8%	7%	11%	9%
	01-U	Liczba	0	2	4	6
	02-P	Liczba	4	1	4	9
	12-C	Liczba	0	0	0	0
Łącznie	Razem	Liczba	50	46	73	169
		% ogółu	100%	100%	100%	100%
	01-U	Liczba	10	18	28	56
		% ogółu	20%	39%	38%	33%
	02-P	Liczba	36	25	39	100
		% ogółu	72%	54%	53%	59%
	12-C	Liczba	4	3	6	13
		% ogółu	8%	7%	8%	8%

* 01-U: niepełnosprawność intelektualna; 02-P: choroby psychiczne; 12-C: całościowe zaburzenia rozwojowe, powstałe przed 16. rokiem życia, z utrwalonymi zaburzeniami interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz stereotypami zachowań, zainteresowań i aktywności o co najmniej umiarkowanym stopniu nasilenia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lipsku

W latach 2022-2024 wydano także 77 orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności z przyczyn związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego w populacji mieszkańców powiatu lipskiego w wieku do 16 roku życia (39,9% ogółu). Większość wydana została w związku z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi, powstałymi przed 16 rokiem życia, z utrwalonymi zaburzeniami interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz stereotypami zachowań, zainteresowań

i aktywności o co najmniej umiarkowanym stopniu nasilenia (kod 12-C; 72,7%). Niepełnosprawność intelektualna związana była z 19,5% wydanych orzeczeń, choroba psychiczna – z 7,8%. W grupie dzieci i młodzieży z otrzymanym orzeczeniem dominowali chłopcy (65,3%). W analizowanym okresie liczba wydawanych orzeczeń związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego w omawianej populacji wzrosła o 59% (z 22 w roku 2022 do 35 w roku 2024).

5.4. Absencja chorobowa związana z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania

Problem chorób psychicznych znajduje swoje odzwierciedlenie także na rynku pracy. Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania były w roku 2024 grupami chorobowymi generującymi najwyższe wydatki w strukturze wydatków ogółem na świadczenia z tytułu niezdolności do pracy (17,7% ogółu wydatków), wyprzedzając tym samym choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej (15,4%), urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych (14,2%), choroby związane z okresem ciąży, porodu i połogu (10,5%), choroby układu oddechowego (9,1%), układu krążenia (7,1%) oraz układu nerwowego (6,7%)²³. W roku 2024 zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania były przyczyną wydania 445 zaświadczeń lekarskich (3,9% ogółu) związanych z niezdolnością do pracy 194 mieszkańców powiatu lipskiego (79 mężczyzn i 115 kobiet), generujących łącznie ponad 8,2 tys. dni absencji chorobowej. Wśród 3 głównych przyczyn niezdolności do pracy w omawianej grupie chorób wśród mężczyzn znajdują się: reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne (27,9% ogółu), epizod depresyjny (20%) oraz zaburzenia depresyjne nawracające (13%). W przypadku kobiet były to: reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne (40,8%), epizod depresyjny (18%) oraz inne niż fobie zaburzenia lękowe (14,9%). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli VII i VIII.

²³ Wydatki na świadczenia z ubezpieczeń społecznych związane z niezdolnością do pracy w 2024 r., ZUS, Warszawa 2025 r.

Tab. VII. Absencja chorobowa mężczyzn w powiecie lipskim w 2024 r. z tytułu choroby własnej z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania

Rozpoznanie wg ICD-10		Liczba dni absencji chorobowej	Zaświadczenia lekarskie	
			Liczba	%
	Ogółem (F00-F99)	3 668	190	100
	w tym:			
F43	Reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne	1 112	53	27,9
F32	Epizod depresyjny	923	38	20,0
F33	Zaburzenia depresyjne nawracające	375	26	13,7
F10	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane użyciem alkoholu	320	24	12,6
F41	Inne zaburzenia lękowe	293	14	7,4
F20	Schizofrenia	262	12	6,3
F43	Zaburzenie obsesyjno-kompulsyjne (nerwica natręctw)	162	6	3,2
F48	Inne zaburzenia nerwicowe	33	4	2,1
F19	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane naprzemiennym przyjmowaniem środków wyżej wymienionych (F10-F18) i innych środków	42	3	1,6
F23	Ostre i przemijające zaburzenia psychotyczne	34	3	1,6
--	Pozostałe z zakresu F00-F99	112	7	3,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZUS

Tab. VIII. Absencja chorobowa kobiet w powiecie lipskim w 2024 r. z tytułu choroby własnej z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania

Rozpoznanie		Liczba dni absencji chorobowej	Zaświadczenia lekarskie	
			Liczba	%
	Ogółem (F00-F99)	4 550	255	100,0
	w tym:			
F43	Reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne	1 829	104	40,8
F32	Epizod depresyjny	918	46	18,0
F41	Inne zaburzenia lękowe	713	38	14,9
F33	Zaburzenia depresyjne nawracające	417	21	8,2
F48	Inne zaburzenia nerwicowe	159	18	7,1
F39	Zaburzenia nastroju (afektywne), nieokreślone	187	8	3,1
F10	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane użyciem alkoholu	55	4	1,6
F31	Zaburzenia afektywne dwubiegunowe	135	4	1,6
F06	Inne zaburzenia psychiczne spowodowane uszkodzeniem lub dysfunkcją mózgu i chorobą somatyczną	34	3	1,2
F19	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane naprzemiennym przyjmowaniem środków różnych środków	35	3	1,2

	psychoaktywnych			
--	Pozostałe z zakresu F00-F99	68	6	2,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZUS

W powiecie lipskim w roku 2024, w porównaniu do kraju ogółem, odnotowano wyższy wskaźnik liczby mężczyzn niezdolnych do pracy z powodu zaburzeń psychicznych i zachowania spowodowanych użyciem alkoholu oraz zaburzeń depresyjnych nawracających. W przypadku kobiet wszystkie wskaźniki dla analizowanych najczęstszych rozpoznań były niższe, w porównaniu do kraju. Szczegółowe dane przedstawiono w tabelach IX i X.

Tab. IX. Absencja chorobowa mężczyzn w Polsce i w powiecie lipskim w 2024 r. z tytułu choroby własnej z zakresu 5 najczęstszych rozpoznań w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania

ICD-10	Nazwa rozpoznania	Liczba osób		Liczba osób/10 tys. Ubezpieczonych	
		powiat lipski	Polska	powiat lipski	Polska
F43	Reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne	32	80 077	62,7	95,8
F32	Epizod depresyjny	13	36 563	25,5	43,7
F33	Zaburzenia depresyjne nawracające	10	16 294	19,6	19,5
F10	Zaburzenia psychiczne i zachowania spowodowane użyciem alkoholu	19	24 278	37,3	29,0
F41	Inne zaburzenia lękowe	7	36 226	13,7	43,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZUS

Tab. X. Absencja chorobowa kobiet w Polsce i w powiecie lipskim w 2024 r. z tytułu choroby własnej z zakresu 5 najczęstszych rozpoznań w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania

ICD-10	Nazwa rozpoznania	Liczba osób		Liczba osób/10 tys. Ubezpieczonych	
		powiat lipski	Polska	powiat lipski	Polska
F43	Reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne	54	160 289	108,0	202,8
F32	Epizod depresyjny	20	71 129	40,0	90,0
F41	Inne zaburzenia lękowe	16	79 035	32,0	100,0
F33	Zaburzenia depresyjne nawracające	12	35 877	24,0	45,4
F48	Inne zaburzenia nerwicowe	15	24 247	30,0	30,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZUS

4.5. Zgony z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania oraz zamachy samobójcze

W roku 2024 z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania zmarło 531 mieszkańców województwa mazowieckiego. Wskaźnik zgonów wyniósł w tym okresie 9,6/100 tys. mieszkańców, w związku z czym jego wartość była

istotnie wyższa w porównaniu do tej z roku 2019 (5,9/100 tys.), ale niższa od wartości dla kraju w tym samym okresie (13,4/100 tys.). W województwie mazowieckim obserwuje się wyższy wskaźnik samobójstw (1,5/10 tys. mieszkańców), w porównaniu do kraju ogółem – 1,2²⁴. Dane dot. zgonów z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania oraz samobójstw nie są publikowane w statystyce publicznej na poziomie powiatów, w związku z czym powyżej przedstawiono dane dla województwa. Z udostępnionych przez KPP w Lipsku informacji wynika, że w powiecie lipskim w latach 2022-2024 odnotowano 27 zamachów samobójczych, w tym 22 zakończone zgonem. Zdecydowana większość zamachów samobójczych dotyczyła mężczyzn (85,2%) oraz osób w wieku powyżej 50 r. ż. (ok. 60%). W analizowanym okresie odnotowano także dwa zamachy samobójcze osób poniżej 20 r. ż. (w tym jeden – do 10 r. ż.), natomiast te przypadki nie zakończyły się zgonem²⁵.

Wnioski

- 1) W roku 2024 w publicznym systemie opieki zdrowotnej wśród mieszkańców powiatu lipskiego odnotowano 2 066 rozpoznań z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, było to o ok. 10% więcej w porównaniu z rokiem 2022 (1 874 rozpoznania). Rozpowszechnienie omawianych problemów w populacji powiatu wzrosło w analizowanym okresie o 0,7% - z 5,9% w roku 2022 do 6,6% w roku 2024.
- 2) Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych dorosłych mieszkańców powiatu lipskiego w omawianej grupie schorzeń wskazać należy reakcje na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne, inne niż otępienia zaburzenia psychiczne spowodowane uszkodzeniem lub dysfunkcją mózgu i chorobą somatyczną oraz inne niż fobie zaburzenia lękowe.
- 3) Z diagnozą większości spośród 10 najczęstszych rozpoznań zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w publicznym systemie zdrowotnym znacznie częściej pojawiają się kobiety, wyjątkiem są zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane użyciem alkoholu oraz schizofrenia.
- 4) Rozpowszechnienie w populacji dorosłych większości najczęściej diagnozowanych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w powiecie lipskim jest niższe w porównaniu do kraju ogółem.

²⁴ Dane GUS, bdl.stat.gov.pl.

²⁵ Dane KPP w Lipsku.

- 5) Wśród najbardziej rozpowszechnionych problemów zdrowotnych dzieci i młodzieży w powiecie lipskim w tej grupie wskazać należy całościowe zaburzenia rozwojowe oraz reakcję na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne.
- 6) Rozpowszechnienie w populacji dzieci i młodzieży wszystkich najczęściej diagnozowanych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w powiecie lipskim jest niższe w porównaniu do kraju ogółem.
- 7) Dane z systemów opieki zdrowotnej są zazwyczaj ograniczone do przypadków objętych opieką medyczną finansowaną ze środków publicznych i pomijają osoby korzystające ze świadczeń na rynku prywatnym oraz osoby niekorzystające z pomocy z różnych przyczyn. Biorąc pod uwagę szacunki badania EZOP II, wskazujące na rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na poziomie nawet do 26,5% oraz liczbę ludności powiatu lipskiego – omawiane problemy zdrowotne mogą dotyczyć nawet prawie 6,9 tys. mieszkańców.
- 8) W województwie mazowieckim w roku 2024 odnotowano, w porównaniu do kraju, wyższe rozpowszechnienie zaburzeń lękowych, zaburzeń nastroju, uzależnień, zaburzeń psychicznych nieokreślonych inaczej, niepełnosprawności intelektualnej, zaburzeń osobowości i zachowania dorosłych, zaburzeń odżywiania oraz zaburzeń identyfikacji płciowej i preferencji seksualnych.
- 9) W województwie mazowieckim w roku 2024 w populacji dzieci i młodzieży odnotowano, w porównaniu do kraju, wyższe rozpowszechnienie całościowych zaburzeń rozwojowych, zaburzeń nastroju, zaburzeń emocji młodzieży, niepełnosprawności intelektualnej oraz schizofrenii i zaburzeń urojeniowych.
- 10) Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lipsku w latach 2022-2024 wydał mieszkańcom powiatu lipskiego w wieku 16 lat i więcej łącznie 2033 orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności, w tym 169 z przyczyn związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego (8,3% ogółu). W latach 2022-2024 wydano także 77 orzeczeń stwierdzających stopień niepełnosprawności z przyczyn związanych z zaburzeniami zdrowia psychicznego w populacji mieszkańców powiatu lipskiego w wieku do 16 roku życia (39,9% ogółu).
- 11) W roku 2024 zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania były przyczyną wydania 445 zaświadczeń lekarskich (3,9% ogółu) związanych z niezdolnością

do pracy 194 mieszkańców powiatu lipskiego (79 mężczyzn i 115 kobiet), generujących łącznie ponad 8,2 tys. dni absencji chorobowej.

- 12) Wśród głównych przyczyn niezdolności do pracy w omawianej grupie chorób znajdują się: reakcja na ciężki stres i zaburzenia adaptacyjne, epizody depresyjne, zaburzenia depresyjne nawracające oraz zaburzenia lękowe inne niż w postaci fobii.
- 13) W powiecie lipskim w roku 2024, w porównaniu do kraju ogółem, odnotowuje się wyższe wskaźniki liczby mężczyzn niezdolnych do pracy z powodu zaburzeń psychicznych i zachowania spowodowanych użyciem alkoholu oraz zaburzeń depresyjnych nawracających. W przypadku kobiet wszystkie wskaźniki dla analizowanych najczęstszych rozpoznań są niższe, w porównaniu do kraju.
- 14) W roku 2024 z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania zmarło 531 mieszkańców województwa mazowieckiego. Wskaźnik zgonów wyniósł w tym okresie 9,6/100 tys. mieszkańców, w związku z czym jego wartość była istotnie wyższa w porównaniu do tej z roku 2019 (5,9/100 tys.), ale niższa od wartości dla kraju w tym samym okresie (13,4/100 tys.).
- 15) W województwie mazowieckim obserwuje się wyższy wskaźnik samobójstw (1,5/10 tys. mieszkańców), w porównaniu do kraju ogółem – 1,2.

6. Ocena powiatowych zasobów mających zastosowanie w działaniach z zakresu ochrony i wsparcia zdrowia psychicznego

6.1. Podmioty wykonujące działalność leczniczą

Podstawowa Opieka Zdrowotna

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) udzielane są świadczenia zdrowotne profilaktyczne, diagnostyczne, lecznicze, rehabilitacyjne oraz pielęgnacyjne z zakresu medycyny ogólnej, rodzinnej, chorób wewnętrznych i pediatrii²⁶. Usługi te realizowane są w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przez lekarza POZ, pielęgniarkę POZ, położną POZ oraz higienistkę/pielęgniarkę szkolną w środowisku nauczania i wychowania. Ponadto w ramach POZ udzielane są świadczenia nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej oraz transportu sanitarnego²⁷.

²⁶ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1461 z późn. zm.].

²⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej [tekst jedn. Dz.U. 2021 poz. 540 z późn. zm.].

W powiecie lipskim, w ramach finansowania przez publicznego płatnika, świadczenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej udzielane są przez 9 podmiotów wykonujących działalność leczniczą w 14 lokalizacjach. Strukturę organizacyjną tych podmiotów wraz z danymi adresowymi przedstawiono w tabeli XI.

Tab. XI. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w powiecie lipskim

Lp.	Podmiot wykonujący działalność leczniczą	Adres
1.	Łepecka Danuta NZOZ Poradnia Rodzinna	ul. 1 Maja 52, 27-300 Lipsko
2.	Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Lipsku	ul. Śniadeckiego 2, 27-300 Lipsko ul. Maruszów 90, 27-300 Lipsko
3.	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Lipsku	ul. Jędrzeja Śniadeckiego 2, 27-300 Lipsko
4.	Bartosz Kopański Spółka Komandytowa	ul. Słoneczna 2, 27-350 Siemno
5.	SPZOZ w Siemnie	ul. Dionizego Czachowskiego 4, 27-350 Siemno ul. Jawor Solecki 135, 27-350 Jawor Solecki
6.	NZOZ w Solcu N/Wisłą-W. Chechliński i E. Woźniak – Spółka Partnerka Lekarzy	ul. Słoneczna 2, 27-320 Solec Nad Wisłą ul. Pawłowice 84, 27-320 Pawłowice
7.	SPZOZ w Chotczy	ul. Chotcza Józefów 60, 27-312 Chotcza-Józefów
8.	SPZOZ w Ciepeliowie	ul. Batalionów Chłopskich 6, 27-310 Ciepeliów
9.	Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Rzecznowie	ul. Rzecznów 1 A, 27-353 Rzecznów ul. Pasztowa Wola 29 A, 27-353 Pasztowa Wola ul. Rynek 11 A, 27-353 Grabowiec

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RPWDL, GSL oraz INFZ (stan na grudzień 2025)

Świadczenia nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej w powiecie lipskim udzielane są przez Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Lipsku (ul. Jędrzeja Śniadeckiego 2, 27-300 Lipsko).

Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień

Świadczenia w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień udzielane są w warunkach stacjonarnych, dziennych oraz ambulatoryjnych²⁸. W powiecie lipskim świadczenia tego rodzaju są udzielane na rynku publicznym przez 2 podmioty lecznicze posiadających umowę z NFZ. Strukturę organizacyjną

²⁸ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz.U. 2019 poz. 1285 z późn. zm.]

podmiotów udzielających świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień na podstawie umowy z NFZ przedstawiono w tabeli XII. Czasy oczekiwania na świadczenia, do których mieszkańcy mają dostęp na terenie powiatu, przedstawiono w tabeli XIII. Czasy oczekiwania na świadczenia dostępne na terenie powiatu są relatywnie krótkie.

Tab. XII. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień w powiecie lipskim

Lp.	Podmiot udzielający świadczeń	Adres	Struktura podmiotu
1.	Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Lipsku	ul. Rafała Czerwiakowskiego 1, 27-300 Lipsko	Poradnia zdrowia psychicznego
			Oddział psychiatryczny dla przewlekłe chorych
			Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu
			Oddział leczenia uzależnień z odcinkiem leczenia alkoholowego zespołów abstynencyjnych (detoksykacji)
		ul. Jędrzeja Śniadeckiego 2, 27-300 Lipsko	Poradnia psychologiczna dla dzieci I poziom – zespół lub ośrodek środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży
2.	Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Rzecznowie	ul. Rzeczników 1 A, 27-353 Rzecznów	Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RPWDL, GSL oraz INFZ (stan na grudzień 2025)

Tab. XIII. Czas oczekiwania na świadczenia zdrowotne w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w powiecie lipskim

Miejsce udzielania świadczeń	Średni czas oczekiwania (w dniach)	
	przypadek pilny	przypadek stabilny
Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu	2	2
Oddział psychiatryczny dla przewlekłe chorych	1	1
Oddział leczenia uzależnień	1	1
Poradnia psychologiczna dla dzieci	1	1
Poradnia zdrowia psychicznego	1	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ITL, terminyleczenia.nfz.gov.pl (stan na 01.12.2025 r.)

Na podstawie danych o liczbie umów podpisanych przez NFZ na udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w województwie mazowieckim, dokonano oceny dostępności do poszczególnych zakresów świadczeń w ramach publicznej ochrony zdrowia dla powiatu lipskiego.

W powiecie udzielane są świadczenia w 6 zakresach, biorąc pod uwagę pozostałe zakresy świadczeń w większości przypadków mieszkańcy mogą skorzystać z usług zdrowotnych finansowanych przez NFZ w Radomiu, Warszawie i Otwocku. Szczegóły przedstawiono w tabeli XIV.

Tab. XIV. Dostęp do świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień na rynku publicznym dla powiatu lipskiego

Lp.	Zakres świadczeń	Najbliżej zlokalizowany podmiot udzielający świadczeń poza terytorium powiatu lipskiego
		Miejscowość
1	Centrum Zdrowia Psychicznego (CZP)	Tarczyn
2	Leczenie psychiatryczne (poradnia)	--
3	Leczenie psychiatryczne (oddział dzienny)	Konstancin-Jeziorna
4	Leczenie psychiatryczne (oddział szpitalny)	Radom
5	Świadczenia psychologiczne	--
6	Zespół lub ośrodek środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny)	--
7	Centrum zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży - poradnia zdrowia psychicznego (II poziom referencyjny)	Radom
8	Ośrodek wysokospecjalistycznej całodobowej opieki psychiatrycznej (III poziom referencyjny)	Warszawa
9	Leczenie psychiatryczne dla dzieci i młodzieży	Konstancin-Jeziorna
10	Leczenie zaburzeń rozwoju	Radom
11	Leczenie psychiatryczne geriatryczne	Warszawa
12	Leczenie psychiatryczne dla chorych somatycznie	Radom
13	Leczenie psychiatryczne dla przewlekle chorych	--
14	Leczenie psychiatryczne w hostelu	Otwock, Głusków
15	Leczenie psychogeriatryczne	Pruszków, Mokotów
16	Leczenie nerwic (poradnia)	Warszawa
17	Leczenie nerwic (oddział dzienny)	Radom
18	Leczenie nerwic u dzieci i młodzieży	Ochota
19	Leczenie zaburzeń preferencji seksualnych	Łódź (woj. łódzkie)
20	Leczenie zaburzeń seksualnych	Warszawa
21	Psychiatryczne świadczenia opiekuńczo-lecznicze dla dzieci i młodzieży	Garwolin
22	Psychiatryczne świadczenia pielęgnacyjno-opiekuńcze	Radom
23	Psychiatryczne świadczenia pielęgnacyjno-opiekuńcze dla dzieci i młodzieży	Kamieniec (woj. śląskie)
24	Rehabilitacja uzależnionych od substancji psychoaktywnych	Radom
25	Leczenie środowiskowe (domowe)	Radom
26	Rehabilitacja psychiatryczna	Warszawa
27	Leczenie uzależnień (poradnia)	Radom
28	Leczenie uzależnień (oddział dzienny)	--
29	Leczenie uzależnień (oddział szpitalny)	Otwock

30	Leczenie uzależnienia od alkoholu	--
31	Leczenie uzależnienia od alkoholu (detoksykacja)	Radom
32	Leczenie uzależnienia od alkoholu w hostelu	Kielce (woj. świętokrzyskie)
33	Leczenie uzależnień od nikotyny	Szprotowa (woj. lubuskie)
34	Leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych	Radom
35	Leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych (detoksykacja)	Radom
36	Leczenie uzależnień od substancji psychoaktywnych w hostelu	Łódź, Zgierz (woj. łódzkie)
36	Leczenie uzależnień u dzieci i młodzieży (poradnia)	Tarczyn
37	Leczenie uzależnień u dzieci i młodzieży (oddział szpitalny)	Piła
38	Leczenie odwykowe (wzmocnione zabezpieczenie)	Toszek (woj. śląskie)
39	Leczenie odwykowe (wzmocnione zabezpieczenie) dla nieletnich	Lubiąż (woj. dolnośląskie)
40	Leczenie w ramach psychiatrii sądowej	Mokotów, Pruszków
41	Leczenie w ramach psychiatrii sądowej dla nieletnich	Toszek (woj. śląskie)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RPWDL, GSL oraz INFZ (stan na grudzień 2025)

Apteki

Mieszkańcy powiatu lipskiego mogą zaopatrywać się w leki i wyroby medyczne w 10 aptekach i 2 punktach aptecznych na terenie powiatu. Ich wykaz przedstawiono za pomocą tabeli XV.

Tab. XV. Apteki na terenie powiatu lipskiego

Lp.	Nazwa apteki	Adres
1.	Apteka Codzienna	ul. Śniadeckiego 5, 27-300 Lipsko
2.	Apteka Codzienna	ul. Zwoleńska 9, 27-300 Lipsko
3.	Apteka Prima	ul. 1-go maja 21, 27-300 Lipsko
4.	CEF@RM 36,6	ul. Iłżecka 6 A, 27-300 Lipsko
5.	DOZ Apteka Dbam o Zdrowie	ul. Śniadeckiego 2, 27-300 Lipsko
6.	Słoneczna	ul. 1 maja 7, 27-300 Lipsko
7.	Apteka	ul. Rzeczników 4, 27-353 Rzeczników
8.	Apteka	ul. Rynek 11, 27-320 Solec Nad Wisłą
9.	Apteka Rodzinna	ul. Ostrowiecka 7, 27-350 Sienno
10.	Apteka Ziomki Mgr Farm. Beata Bartoszevska	ul. Czachowskiego 3, 27-310 Ciepeliów
11.	Punkt Apteczny	ul. Rynek 11 A, 27-353 Grabowiec
12.	Punkt Apteczny Kamila Jakubczyk	ul. Chotcza-Józefów 60, 27-312 Chotcza-Józefów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GSL (stan na grudzień 2025)

6.2. Zasoby Powiatu Lipskiego oraz jednostek podległych i współpracujących

Wśród obecnych w powiecie lipskim zasobów mających zastosowanie w działaniach z zakresu promocji zdrowia psychicznego, a także w udzielaniu

wsparcia i opieki wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania wymienić należy następujące:

- 1) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lipsku (PCPR),
- 2) Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS),
- 3) Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS),
- 4) Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ),
- 5) Zespoły Interdyscyplinarne (ZI),
- 6) Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA),
- 7) placówki oświatowe na terenie powiatu lipskiego (PO), w tym Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lipsku (PPP),
- 8) Powiatowy Urząd Pracy w Lipsku (PUP),
- 9) Komenda Powiatowa Policji w Lipsku (KPP),
- 10) Sąd Rejonowy w Lipsku,
- 11) organizacje pozarządowe (NGO) w Lipsku.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lipsku (PCPR)

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lipsku (PCPR) jest jednostką organizacyjną, która realizuje zadania powiatu lipskiego z zakresu pomocy społecznej. Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²⁹, do zadań własnych powiatów w zakresie pomocy społecznej należą m.in.:

- opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- prowadzenie specjalistycznego poradnictwa,
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia,
- prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej,
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu,
- prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

²⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214].

PCPR realizuje także zadania wynikające z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych³⁰. Są to m.in. następujące zadania³¹:

- dofinansowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w turnusach rehabilitacyjnych,
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami,
- dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze osobom z niepełnosprawnościami,
- dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnościami,
- dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej,
- realizacja programu „Aktywny Samorząd”, którego głównym celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i dostępie do edukacji,
- realizacja programu „Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością”, którego głównym celem jest wprowadzenie usług asystencji osobistej jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym.

Ponadto, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lipsku prowadzi także działania w zakresie organizacji i wspierania rodzinnej pieczy zastępczej, w tym naboru i szkolenia kandydatów, udzielania wsparcia rodzinom zastępczym, oceny sytuacji dzieci oraz współpracy z instytucjami lokalnymi. Opracowuje i realizuje programy rozwoju pieczy zastępczej, wspiera osoby usamodzielniane po opuszczeniu pieczy, prowadzi rejestry rodzin zastępczych, finansuje świadczenia oraz sporządza sprawozdania z realizacji zadań. PCPR realizuje także Program „Opieka wytchnieniowa”, którego głównym celem jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami z niepełnosprawnością poprzez umożliwienie uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej, tj. odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki nad osobą z niepełnosprawnością przez

³⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 913].

³¹ Ibidem.

zapewnienie czasowego zastępstwa w tym zakresie. Dzięki temu wsparciu, osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki nad osobą z niepełnosprawnością dysponować będą czasem, który mogą przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw życiowych³².

PCPR w Lipsku w roku 2024 udzielało osobom z niepełnosprawnościami wynikającymi z zaburzeń psychicznych przede wszystkim wsparcia w formie dofinansowania sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami (46 osób). Kilka osób korzystało także z dofinansowania w innych zakresach, w tym zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (6 osób) oraz uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w turnusach rehabilitacyjnych (2 osoby). Analiza danych za lata 2022-2024 wskazuje na rosnącą liczbę beneficjentów z zaburzeniami psychicznymi korzystających ze wsparcia w ramach rehabilitacji społecznej, natomiast nadal jest to niewielka liczba³³. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XVI.

Tabela XVI. Liczba beneficjentów wsparcia PCPR udzielonego osobom z zaburzeniami psychicznymi w latach 2022-2024

Rodzaj wsparcia	2022	2023	2024
Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych	3	2	2
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	12	8	16
Dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	1	1	0
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	37	37	46
Wsparcie w ramach programu „Aktywny Samorząd”	0	2	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Lipsku

W ramach prowadzonej działalności PCPR w Lipsku oferuje także mieszkańcom powiatu możliwość skorzystania z poradnictwa psychologicznego. Jest to forma wsparcia, z której w latach 2022-2024 korzystało jedynie 8-10 osób rocznie.

Ośrodki Pomocy Społecznej

Na terenie powiatu lipskiego funkcjonuje sześć Ośrodków Pomocy Społecznej (MGOPS w Lipsku, GOPS w Ciepeliowie, GOPS w Siennie, GOPS Solec nad Wisłą, GOPS w Chotczy, GOPS w Rzeczniowie)³⁴ – podmioty te są jednostkami

³² Dane PCPR w Lipsku, pcprlipsko.samorząd.pl.

³³ Dane PCPR w Lipsku.

³⁴ Dane PCPR w Lipsku, pcprlipsko.samorząd.pl.

organizacyjnymi gmin wykonującymi zdania z zakresu pomocy społecznej. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w staraniach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Głównymi celami pomocy społecznej są³⁵:

- wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie (w miarę możliwości) do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,
- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej - dla osób nieposiadających dochodu lub o niskich dochodach w wieku poprodukcyjnym i osobom z niepełnosprawnościami,
- zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia,
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie,
- integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie.

Środowiskowy Dom Samopomocy (SDŚ)

Na terenie Powiatu Lipskiego funkcjonują trzy Środowiskowe Domy Samopomocy: Powiatowy ŚDS "Słoneczny Dom" w Lipsku dla osób przewlekłe psychicznie chorych i dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (30 miejsc), Powiatowy ŚDS „Dworek Uroczysko” w Ciepielowie dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (30 miejsc) oraz prowadzony przez Gminę Rzecznów ŚDS w Podkońcach dla dorosłych przewlekłe psychicznie chorych i z niepełnosprawnością intelektualną, w tym z niepełnosprawnością sprzężoną lub autystycznych (40 miejsc)³⁶.

Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Lipsku "Słoneczny Dom" (Typ A i B) jest ośrodkiem dziennego wsparcia i rehabilitacji społecznej. Główny cel działalności placówki to rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia. Ośrodek realizuje to poprzez szeroki zakres treningów, w tym: funkcjonowania w życiu codziennym, umiejętności interpersonalnych i komunikacyjnych oraz treningów spędzania wolnego czasu. Ponadto, placówka zapewnia uczestnikom

³⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

³⁶ Wykaz Środowiskowych Domów Samopomocy na terenie województwa mazowieckiego, www.gov.pl oraz Dane ŚDS w Podkońcach, www.facebook.com.

wsparcie psychologiczne, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych i w dostępie do niezbędnych świadczeń zdrowotnych. Uczestnicy mają zapewniony dowóz, całodienne wyżywienie oraz udział w zajęciach sportowych, rekreacji i terapii ruchowej³⁷.

Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Ciepielowie, znany jako "Dworek Uroczysko", to dzienny ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, którego głównym celem jest ich rehabilitacja społeczna i aktywizacja. Placówka koncentruje się na rozwijaniu samodzielności życiowej poprzez treningi funkcjonowania codziennego, terapię zajęciową oraz terapię ruchową. Ośrodek oferuje także wsparcie psychospołeczne oraz pomoc w sprawach urzędowych i zdrowotnych, organizując jednocześnie działania integracyjne³⁸.

Środowiskowy Dom Samopomocy w Podkońcach to ponadgminna placówka wsparcia i rehabilitacji społecznej oraz zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi lub niepełnosprawnością intelektualną. Instytucja ma na celu przede wszystkim rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia oraz prowadzenie wsparcia psychologicznego i terapeutycznego. Zajęcia odbywają się w specjalistycznych pracowniach, takich jak: kulinarna, plastyczno-techniczna, rehabilitacyjno-relaksacyjna, muzyczna i komputerowa³⁹.

Warsztaty Terapii Zajęciowej

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom z niepełnosprawnościami, niezdolnym do podjęcia pracy, możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. WTZ służą reintegracji zawodowej i społecznej poprzez terapię zajęciową, treningi umiejętności życiowych i społecznych, pomoc w kontakcie z pracodawcami, podjęciu i utrzymaniu pracy. Metody rehabilitacji i sposób jej realizacji w WTZ są dostosowane do specyfiki niepełnosprawności uczestników. Z uwagi na specyfikę niepełnosprawności związanej z chorobą psychiczną, odrębnie tworzone są warsztaty terapii zajęciowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W Powiecie

³⁷ Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom”, www.sdslipsko.pl.

³⁸ Środowiskowy Dom Samopomocy w Ciepeliowie, lipski.bip.info.pl.

³⁹ Środowiskowy Dom Samopomocy w Podkońcach, sdspodkonce.pl.

funkcjonują dwa warsztaty terapii zajęciowej - WTZ w Lipsku oraz WTZ w Siennie, prowadzone przez Stowarzyszenie "Pomocna Dłoń" im. Św. Brata Alberta w Lipsku⁴⁰.

Warsztaty Terapii Zajęciowej w Lipsku to wyodrębniona placówka przeznaczona dla osób niepełnosprawnych, niezdolnych do podjęcia pracy, której głównym zadaniem jest rehabilitacja społeczna i zawodowa. Celem działalności WTZ jest aktywne wspomaganie procesu rehabilitacji oraz przywracanie lub pozyskiwanie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Odbywa się to poprzez terapie zajęciowe mające na celu usamodzielnianie uczestników, rozwijanie ich zaradności osobistej i sprawności psychofizycznych, a także nabywanie podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych. Jest to placówka pobytu dziennego o charakterze niezarobkowym⁴¹.

Warsztaty Terapii Zajęciowej w Siennie to placówka, której celem jest kompleksowa rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych, które nie są zdolne do podjęcia pracy. Instytucja skupia się na aktywnym wspomaganiu procesu rehabilitacji poprzez terapie zajęciowe mające na celu usamodzielnianie uczestników, rozwijanie ich zaradności osobistej i sprawności psychofizycznych, a także przywracanie lub nabywanie umiejętności niezbędnych do ewentualnego podjęcia zatrudnienia w przyszłości. Jest to placówka pobytu dziennego⁴².

Placówki wsparcia dziennego

Placówki wsparcia dziennego (PWD) są jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny, w zakresie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W pracy z dzieckiem współpracują z rodzicami, opiekunami, placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Uczestnictwo dzieci w zajęciach jest nieodpłatne i dobrowolne, chyba, że dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd. W powiecie lipskim placówki wsparcia dziennego działają w formie świetlic środowiskowych. Świetlice środowiskowe prowadzą zorganizowaną działalność opiekuńczą i wychowawczą oraz pozwalają na racjonalne zagospodarowanie czasu wolnego od zajęć szkolnych dzieci i młodzieży. Celem działalności świetlic środowiskowych jest wspieranie rodzin, kształtowania właściwych postaw społecznych poprzez objęcie ich w czasie wolnym od zajęć szkolnych opieką oraz

⁴⁰ Dane PCPR w Lipsku, pcprlipsko.samorząd.pl.

⁴¹ Warsztaty Terapii Zajęciowej w Lipsku, www.facebook.com.

⁴² Warsztaty Terapii Zajęciowej w Siennie, www.facebook.com.

zajęciami edukacyjnymi i profilaktycznymi. Na zajęciach w świetlicy środowiskowej każdy zobowiązany jest do okazywania sobie wzajemnego szacunku. W powiecie lipskim nie funkcjonuje świetlica środowiskowa, jednak wiele zbliżonych działań może być realizowanych w świetlicach wiejskich, których na terenie powiatu działają m. in. w Gołębiowie, Lipie Miklas, Śląsku, Świesielicach, Kałkowie⁴³.

Domy pomocy społecznej

Dom Pomocy Społecznej (DPS) to placówka zapewniająca całodobową opiekę i wsparcie osobom, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w życiu codziennym z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, i którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w miejscu zamieszkania. DPS-y świadczą usługi bytowe (wyżywienie, zakwaterowanie), opiekuńcze (pomoc w codziennych czynnościach, dostęp do świadczeń zdrowotnych), a także wspomagające, takie jak terapia zajęciowa, rehabilitacja i wsparcie psychologiczne, mające na celu aktywizację i poprawę samopoczucia mieszkańców. W zależności od potrzeb podopiecznych, wyróżnia się różne typy DPS-ów, np. dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych, przewlekle psychicznie chorych czy osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. W powiecie lipskim funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w Lipsku, prowadzony przez Powiat Lipski oraz Dom Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych w Kijance, prowadzony przez Fundację "Leopolda i Marii"⁴⁴.

Dom Pomocy Społecznej w Lipsku jest całodobową placówką opiekuńczo-pobytową, której misją jest zapewnienie mieszkańcom godnego, aktywnego i bezpiecznego Życia. Placówka koncentruje się na całodobowej opiece nad osobami, które ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność nie są w stanie funkcjonować samodzielnie w środowisku domowym. DPS zaspokaja wszystkie niezbędne potrzeby mieszkańców: bytowe (zakwaterowanie i wyżywienie), zdrowotne (opieka medyczna i pielęgnacja), społeczne (integracja, kontakty międzyludzkie) oraz religijne, oferując także terapię zajęciową (m.in. arteterapię i ergoterapię) dostosowaną indywidualnie do potrzeb każdego mieszkańca⁴⁵.

⁴³ Dane Gminy Lipsko, mojelipsko.info, mojelipsko.info.

⁴⁴ Krajowy Rejestr Domów Opieki, krdo.pl.

⁴⁵ Dom Pomocy Społecznej w Lipsku, www.dpslipsko.pl.

Dom Pomocy Społecznej w Kijance to kameralny ośrodek oferujący całodobowy lub czasowy pobyt dla osób starszych, zapewniający im kompleksową, fachową opiekę pielęgnacyjną oraz bezpieczeństwo. Placówka skupia się na zaspokajaniu potrzeb bytowych (wyżywienie, zakwaterowanie), zdrowotnych (zabiegi rehabilitacyjne) oraz społecznych i duchowych (opieka duszpasterska, msze święte). Zajmuje się także terapią zajęciową i organizacją zajęć rozwijających pasje, a oprócz pobytów komercyjnych, realizuje programy społeczne, takie jak "Opieka wytchnieniowa"⁴⁶.

Zespoły interdyscyplinarne

Koordinowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej na gminnym szczeblu samorządu terytorialnego należy do zespołów interdyscyplinarnych (ZI). W powiecie lipskim ZI działa w każdej gminie. Zadania ZI obejmują m.in.⁴⁷:

- diagnozowanie problemu przemocy domowej na poziomie lokalnym,
- inicjowanie działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej i powierzanie ich wykonania właściwym podmiotom,
- inicjowanie działań w stosunku do osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących przemoc domową,
- opracowanie projektu gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
- powoływanie grup diagnostyczno-pomocowych i bieżące monitorowanie realizowanych przez nie zadań,
- monitorowanie procedury „Niebieskie Karty”,
- kierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową.

⁴⁶ Dom Pomocy Społecznej w Kijance, domseniorawkijance.pl.

⁴⁷ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 424].

Gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych

Podstawowym zadaniem gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (GKRPA) jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu, a w szczególności zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla takich osób. W powiecie lipskim GKRPA działa w każdej gminie. Gminne komisje zajmują się w szczególności podejmowaniem czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego, a także inicjowaniem działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu na poziomie gminy. Są to m.in. następujące zadania⁴⁸:

- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu,
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą domową,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży,
- wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych,
- wspieranie zatrudnienia socjalnego przez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej.

Placówki oświatowe

Placówki oświatowe opracowują oraz realizują programy wychowawczo-profilaktyczne, obejmujące treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców. Program jest opracowywany w każdej placówce na podstawie wyników corocznej diagnozy w zakresie

⁴⁸ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2151].

występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych. Wspomnianą diagnozę przeprowadza dyrektor szkoły lub placówki albo upoważniony przez niego pracownik szkoły lub placówki⁴⁹.

Placówki oświatowe zatrudniają nauczycieli pedagogów, pedagogów specjalnych, psychologów, logopedów lub terapeutów pedagogicznych. Wszyscy ww. specjaliści udzielają szerokiego wsparcia i pomocy psychologicznej i/lub pedagogicznej, zarówno uczniom, jak i ich rodzicom. Szczególne znaczenie ma tutaj praca realizowana przez pedagogów specjalnych, do których obowiązków należy⁵⁰:

- współpraca z nauczycielami, wychowawcami, specjalistami, rodzicami i uczniami w zakresie m.in. rekomendowania działań, które zapewnią uczniom pełny udział w życiu szkoły i przedszkola, prowadzenia diagnoz i badań, które pomogą rozpoznać potrzeby, możliwości, trudności i mocne strony uczniów, rozwiązywania problemów dydaktycznych i wychowawczych, wskazywania, jakie warunki, sprzęt i materiały są potrzebne do skutecznej nauki danego ucznia,
- udział w opracowaniu i realizacji indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego (współpraca z zespołem specjalistów),
- wspieranie nauczycieli i wychowawców, m.in. w: rozpoznawaniu przyczyn trudności uczniów, udzielaniu uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, dostosowywaniu metod nauczania do indywidualnych potrzeb dziecka, doborze odpowiednich materiałów i narzędzi dydaktycznych,
- bezpośrednie udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom, rodzicom i nauczycielom,
- proponowanie tematyki szkoleń dla nauczycieli, szczególnie w zakresie wsparcia uczniów ze specjalnymi potrzebami.

Na terenie powiatu lipskiego działa 60 szkół i placówek oświatowych, w tym m. in. 6 przedszkoli i 1 punkt przedszkolny, 18 szkół podstawowych, 5 szkół

⁴⁹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1043 z późn. zm.].

⁵⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 1798].

branżowych, 7 liceów ogólnokształcących, 2 technika, 8 zespołów szkół i placówek oświatowych. Wśród placówek oświatowych na terenie powiatu znajduje się łącznie 5 placówek o specyfice szkoły specjalnej, prowadzonych przez Powiat Lipski⁵¹. Są to:

- 1) Szkoła Podstawowa Specjalna Przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Solcu Nad Wisłą,
- 2) Branżowa Szkoła I Stopnia Specjalna Dla Młodzieży Zagrożonej Niedostosowaniem Społecznym Przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Solcu Nad Wisłą,
- 3) Publiczne Przedszkole Specjalne W Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Hucie,
- 4) Szkoła Podstawowa Specjalna w Hucie,
- 5) Szkoła Specjalna Przysposabiająca Do Pracy w Hucie.

Na terenie powiatu lipskiego działa także Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Solcu Nad Wisłą oraz Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Hucie⁵².

Placówką oświatową jest także **Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lipsku**. Praca poradni realizowana jest w oparciu o szczegółowe zasady określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2499). Poradnia realizuje swoje zadania w czterech podstawowych obszarach⁵³:

- diagnoza - działalność diagnostyczna dotyczy m.in. zagadnień: oceny dojrzałości szkolnej, przyspieszenia obowiązku szkolnego, odroczenia spełniania obowiązku szkolnego, oceny lateralizacji, oceny rozwoju mowy, specyficznych trudności w czytaniu, pisaniu i liczeniu, uogólnionych trudności szkolnych i wychowawczych, oceny rozwoju oraz zaburzeń rozwojowych dzieci i młodzieży; poradnia wydaje opinie, orzeczenia i informacje o wynikach diagnozy;
- terapia - poradnia prowadzi terapię indywidualną i grupową w zakresie stymulowania rozwoju psychofizycznego dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym, eliminowania wad i zaburzeń mowy oraz rozwoju

⁵¹ Rejestr szkół i placówek oświatowych, rspo.gov.pl

⁵² Ibidem.

⁵³ Dane PPP w Lipsku, poradniapplipko.pl.

sprawności językowej, kształtowania umiejętności prospołecznych, stymulowania rozwoju dzieci z niepełnosprawnościami, pomocy dzieciom i młodzieży oraz ich opiekunom w przypadku trudności wychowawczych i zaburzeń emocjonalnych, pracy z uczniem ze specyficznymi trudnościami w czytaniu, pisaniu i liczeniu, pomocy dzieciom zagrożonym niedostosowaniem społecznym, niepowodzeniami szkolnymi, pochodzącym z rodzin dysfunkcyjnych;

- profilaktyka - realizacja spotkań i warsztatów o tematyce dobieranej do potrzeb klientów (np. prawidłowy rozwój i wychowanie dzieci i młodzieży, funkcjonowanie w rodzinie i środowisku szkolnym, zagrożenie uzależnieniami, zagrożenie niedostosowaniem, problemy natury egzystencjalnej, wybór ścieżki kariery zawodowej, problemy higieny psychicznej, funkcjonowanie w stresie, trudności adaptacyjne, tworzenie właściwych warunków rozwoju dla dzieci w środowisku rodzinnym i szkolnym);
- doradztwo, wspomaganie i wspieranie – działanie te dotyczą wskazywania sposobów odkrywania i rozwijania zdolności dziecka, jego mocnych stron, trudności i niepowodzeń w nauce, trudności wychowawczych, trudności w przystosowaniu społeczno-emocjonalnym, pomocy uczniom w dokonywaniu wyboru kierunku dalszego kształcenia i zawodu, doboru technik, metod, sposobów pracy oraz środków dydaktycznych do potrzeb dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, podejmowania działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych w przedszkolu, szkole, placówce, innych spraw zgłaszanych przez klientów poradni.

Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lipsku w roku szkolnym 2024/2025 wydała łącznie 105 orzeczeń, w tym najwięcej dotyczyło uczniów z niepełnosprawnościami (87,6%). W tym samym okresie wydano także 140 opinii oraz 45 informacji. Łączna liczba przeprowadzonych przez PPP diagnoz wyniosła w roku szkolnym 2024/2025 prawie 417. W okresie tym 73 osoby objęte zostały terapią, a także zrealizowano 550 porad psychologicznych, pedagogicznych i logopedycznych. Przeprowadzono także jedno spotkanie kierowane do kadry dydaktycznej⁵⁴. Analiza danych za lata 2022-2025 wskazuje na tendencję spadkową w zakresie liczby większości działań realizowanych przez poradnię. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XVII.

⁵⁴ Dane PPP w Lipsku.

Tabela XVII. Działania realizowane przez PPP w Lipsku w roku szkolnym 2022/2023, 2023/2024 oraz 2024/2025

Wskaźnik	2022/2023	2023/2024	2024/2025
Liczba wydanych orzeczeń	113	103	105
Liczba wydanych opinii	188	128	140
Liczba sporządzonych informacji	63	52	45
Liczba przeprowadzonych diagnoz	587	483	417
Liczba osób objętych terapią	193	103	73
Liczba zrealizowanych porad (psycholog, pedagog, logopeda)	1 031	1 120	550
Liczba szkoleń i spotkań kierowanych do kadry pedagogicznej	5	0	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PPP w Lipsku

Powiatowy Urząd Pracy w Lipsku

Głównymi instytucjami realizującymi zadania z zakresu aktywizacji zawodowej na poziomie powiatu są Powiatowe Urzędy Pracy (PUP). Do zadań samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy należy m.in. pozyskiwanie i realizowanie ofert pracy, rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy, organizowanie i finansowanie form pomocy ww. osobom, w szczególności pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, staży, prac interwencyjnych, robót publicznych, kontrola prawidłowości realizowanych form, realizacja zadań w ramach powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, a także współpraca z minami w zakresie upowszechniania ofert pracy, informacji o usługach poradnictwa zawodowego oraz dostępnych formach pomocy⁵⁵.

Doradcy zawodowi PUP w Lipsku świadczą usługi doradcze na rzecz osób posiadających orzeczenia o niepełnosprawności, w tym również osób z niepełnosprawnością w obszarze zdrowia psychicznego. Wsparcie udzielane jest zarówno w formie indywidualnej, jak i grupowej. Działania doradców realizowane są zgodnie z zasadami dostępności, dobrowolności, równości oraz poufności danych. Poradnictwem obejmowane są wszystkie osoby z niepełnosprawnością, niezależnie od rodzaju i stopnia schorzenia. W ramach współpracy z Warsztatami Terapii Zajęciowej działającymi na terenie powiatu lipskiego PUP w Lipsku organizuje spotkania grupowe, których głównym celem jest przybliżenie uczestnikom roli i znaczenia pracy w życiu dorosłego człowieka oraz zaprezentowanie oferty skierowanej do osób z niepełnosprawnościami. W roku 2024 osoby z orzeczoną niepełnosprawnością, w tym z zaburzeniami psychicznymi, wzięły udział w wydarzeniu organizowanym przez PUP w Lipsku pod nazwą „Dni Otwarte z okazji

⁵⁵ Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia [Dz.U. 2025 poz. 620], art. 38 ust. 1.

20-lecia członkostwa Polski w Unii Europejskiej”. Udział w wydarzeniu stanowił okazję do zapoznania się z ofertą instytucji rynku pracy oraz promocji aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Wszystkie osoby z orzeczoną niepełnosprawnością, w tym osoby z zaburzeniami psychicznymi, mają wyznaczonego doradcę klienta, który udziela im indywidualnego wsparcia. Doradcy pomagają osobom z niepełnosprawnościami w odnalezieniu się na rynku pracy, rozwoju zawodowym oraz w pełnym uczestnictwie w życiu zawodowym. Dzięki tym działaniom osoby z niepełnosprawnościami mogą w sposób bardziej świadomy i aktywny planować swoją ścieżkę zawodową⁵⁶.

Na stronie internetowej PUP w Lipsku zamieszczane są informacje dotyczące form pomocy i wsparcia dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami. Publikowane treści obejmują m.in. opis dostępnych usług rynku pracy, instrumentów aktywizacji zawodowej oraz zasad korzystania z oferowanego wsparcia. Działania te mają na celu zwiększanie świadomości osób z niepełnosprawnościami w zakresie możliwości uzyskania pomocy oraz ułatwianie dostępu do informacji o aktualnych projektach. W ramach wizyt marketingowych pośredników pracy u pracodawców prowadzone są także działania informacyjne dotyczące usług i instrumentów rynku pracy, w tym skierowanych do osób z niepełnosprawnościami. Pośrednicy przedstawiają możliwości zatrudniania osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, informują o dostępnych formach wsparcia oraz zachęcają pracodawców do współpracy z urzędem w zakresie aktywizacji zawodowej tej grupy osób⁵⁷.

W celu aktywizacji zawodowej i społecznej osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności, w tym również osób z niepełnosprawnością psychiczną, PUP w Lipsku podejmuje działania ukierunkowane na zwiększenie ich szans na wejście na rynek pracy. Działania te realizowane były są ramach środków Funduszu Pracy oraz środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W ramach realizowanych działań, osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności w obszarze zdrowia psychicznego mogą podejmować staże, które umożliwiają im zdobycie praktycznych umiejętności zawodowych, a także mogą otrzymywać skierowania do pracy, w tym do zatrudnienia subsydiowanego, które umożliwia zdobycie doświadczenia zawodowego, ale również wzmocnienie poczucia przynależności społecznej i satysfakcji z wykonywanych obowiązków⁵⁸.

⁵⁶ Dane PUP w Lipsku.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ibidem.

W roku 2024 w PUP w Lipsku zarejestrowanych było łącznie 7 osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi, w tym 2 kobiety i 5 mężczyzn. W przypadku osób z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu było to 17 osób, w tym 7 kobiet i 10 mężczyzn. Analiza informacji za lata 2022-2024 nie wykazuje żadnych wyraźnych tendencji w zakresie opisywanych wyżej danych⁵⁹. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XVIII i XIX.

Tabela XVIII. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi zarejestrowanych w PUP w Lipsku w podziale na płeć w latach 2022-2024

Płeć	2022	2023	2024
Kobieta	3	6	2
Mężczyzna	5	6	5
Razem	8	12	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Lipsku

Tabela XIX. Liczba osób z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu zarejestrowanych w PUP w Lipsku w podziale na płeć w latach 2022-2024

Płeć	2022	2023	2024
Kobieta	9	8	7
Mężczyzna	11	11	10
Razem	20	19	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Lipsku

Ze wsparcia PUP w Lipsku w zakresie aktywizacji zawodowej w roku 2024 skorzystało 14 osób, które otrzymały wsparcie głównie w formie porad i informacji indywidualnych, a także informacji grupowych. Liczba osób korzystających z omawianego rodzaju wsparcia w latach 2022-2024 wykazuje tendencję wzrostową (w roku 2022 ze wsparcia PUP skorzystało 5 osób, w 2023 – 8 osób)⁶⁰. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli XX.

Tabela XX. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, korzystających ze wsparcia PUP w Lipsku w latach 2022-2024

Rodzaj wsparcia dla osób zarejestrowanych w PUP z symbolami przyczyny niepełnosprawności 01-U, 02-P, 12-C	2022	2023	2024
Aktywizacja zawodowa w ramach ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – staż PFRON	1	1	1
Staże	1	0	0
Szkolenia	0	0	0

⁵⁹ Dane PUP w Lipsku.

⁶⁰ Ibidem.

Roboty publiczne	0	0	0
Prace interwencyjne	0	0	0
Refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego	0	0	0
Jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej	0	0	0
Porady indywidualne	1	1	3
Informacje indywidualne	3	6	4
Informacje grupowe	0	2	9
Razem – bez podziału na formę aktywizacji*	5	8	14

* Dane z poszczególnych wierszy nie sumują się do wiersza „Razem – bez podziału na formę aktywizacji”, ponieważ jedna osoba mogła korzystać z więcej niż jednej formy wsparcia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Lipsku

Komenda Powiatowa Policji w Lipsku

Policja jako organ stojący na straży praworządności, jako umundurowana i uzbrojona formacja powołana została przede wszystkim do ochrony bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzi oraz ich mienia, a także utrzymywania porządku publicznego. Zapewnienie obywatelom szeroko rozumianego bezpieczeństwa jest również jedną z podstawowych funkcji całego państwa, na które składa się między innymi poczucie pewności, swobodnego rozwoju, brak odczuwania ryzyka przed utratą istotnych wartości materialnych⁶¹.

Policja pełni kluczową rolę w zakresie ochrony zdrowia psychicznego poprzez działania interwencyjne, prewencyjne i współpracę z innymi instytucjami, w tym⁶²:

- interwencje kryzysowe,
- koordynacja działań (współpraca z pogotowiem ratunkowym, szpitalami, ośrodkami pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi w celu zapewnienia kompleksowej opieki nad osobami z zaburzeniami psychicznymi),
- wymiana informacji,
- prewencja i edukacja,
- kampanie społeczne: udział w kampaniach edukacyjnych mających na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego i redukcję stygmatyzacji osób z zaburzeniami psychicznymi,
- ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi,

⁶¹ Walczak M., Kuźnia A., Prewencja Policji, Perspektywy i Wyzwania, Warszawa 2015.

⁶² Ibidem.

- udzielanie pierwszej pomocy,
- monitoring osób z zaburzeniami psychicznymi w przestrzeni publicznej,
- patrole i nadzór,
- interwencje w przypadkach przemocy domowej.

KPP w Lipsku realizuje m.in. procedurę „Niebieskie Karty”. Policjant podejmuje czynności w ramach ww. procedury, jeżeli podczas wykonywanych czynności służbowych uzyskał informację o przejawach przemocy domowej, bądź ma uzasadnione podejrzenie jej występowania. Wszczynając procedurę, podejmuje się działania interwencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej⁶³.

Rola policji w ochronie zdrowia psychicznego jest złożona i wymaga nie tylko szybkiej i skutecznej reakcji w sytuacjach kryzysowych, ale także współpracy z innymi służbami i instytucjami, aby zapewnić długoterminowe wsparcie i prewencję. Kluczowe jest także odpowiednie szkolenie funkcjonariuszy oraz prowadzenie działań edukacyjnych w społecznościach, aby zwiększyć świadomość na temat zdrowia psychicznego i dostępnych form pomocy⁶⁴.

Sąd Rejonowy w Lipsku

Nieodłącznym elementem wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi w powiecie lipskim są także działania podejmowane przez Sąd Rejonowy w Lipsku (III Wydział Rodzinny i Nieletnich), związane z zabezpieczeniem interesów tej grupy osób i ich rodzin. Działania te realizowane są poprzez kierowanie na leczenie odwykowe oraz psychiatryczne, a także wydawanie postanowień w sprawie umieszczenia w domu pomocy społecznej bez zgody osoby zainteresowanej⁶⁵.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe (NGO) odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu i wspieraniu zdrowia psychicznego w społeczeństwie. Działając na rzecz poprawy życia psychicznego NGO zajmują się m.in. zwiększaniem dostępności do pomocy psychologicznej i terapeutycznej, edukacją społeczeństwa dotyczącą tematyki

⁶³ Dane KPP w Lipsku, mazowiecka.policja.gov.pl.

⁶⁴ Walczak M., Kuźnia A., Prewencja Policji... op. cit.

⁶⁵ Dane Sądu Rejonowego w Lipsku, www.lipisko.sz.gov.pl.

zdrowia psychicznego, walką z uprzedzeniami, a także wywieraniem wpływu na rzecz poprawy systemu opieki zdrowotnej związanej ze zdrowiem psychicznym⁶⁶.

Na terenie powiatu lipskiego funkcjonują organizacje pozarządowe, których działania mogą skupiać się na obszarach związanych z szeroko pojętym zdrowiem, w tym jego promocją i profilaktyką, kierowaną do różnych grup odbiorców, w tym także w obszarze zdrowia psychicznego. Są to m.in. Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie w Siennie, Stowarzyszenie „Pomocna Dłoń im. Św. Brata Alberta” w Lipsku, Stowarzyszenie „Dobro Dziecka”, Stowarzyszenie „Senior” w Rzeczniewie, Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci w Siennie, Klub „Przyjaźni i Trzeźwości” w Rzeczniewie⁶⁷.

Wnioski

- 1) W powiecie lipskim świadczenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej udzielane są przez 9 podmiotów wykonujących działalność leczniczą w 14 lokalizacjach.
- 2) Dostępność do finansowanych przez NFZ ambulatoryjnych świadczeń z obszaru zdrowia psychicznego dla dorosłych mieszkańców powiatu lipskiego zapewniają 2 placówki medyczne oferujące tego rodzaju usługi na rynku publicznym, w tym SP ZOZ w Lipsku, będący jednostką organizacyjną Powiatu Lipskiego.
- 3) Obszar powiatu lipskiego nie jest objęty programem pilotażowym w centrach zdrowia psychicznego.
- 4) Dostępność do finansowanych przez NFZ ambulatoryjnych świadczeń z obszaru zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży zamieszkujących w powiecie lipskim zapewnia SP ZOZ w Lipsku, prowadzący zespół/ośrodek środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny) oraz poradnię psychologiczną dla dzieci.
- 5) Czasy oczekiwania na świadczenia opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień dostępne na terenie powiatu są relatywnie krótkie.
- 6) Biorąc pod uwagę świadczenia niedostępne na terenie powiatu lipskiego, w większości przypadków mieszkańcy mogą skorzystać z usług zdrowotnych finansowanych przez NFZ w Radomiu, Warszawie i Otwocku.

⁶⁶ Bułacz J., Konfederacja Inicjatyw Pozarządowych Rzeczypospolitej, NGO - organizacje pozarządowe i ich wpływ na poprawę zdrowia psychicznego w Polsce, grudzień 2023, konfederacjaipr.pl.

⁶⁷ Wykaz stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, samorząd.gov.pl.

- 7) Powiat Lipski dysponuje licznymi zasobami mającymi zastosowanie w działaniach z zakresu promocji oraz profilaktyki zdrowia psychicznego.
- 8) Na terenie powiatu lipskiego działa 60 szkół i placówek oświatowych, w tym 5 placówek o specyfice szkoły specjalnej.
- 9) Na zwiększoną dostępność do usług z obszaru zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży zamieszkujących w powiecie lipskim w dużym stopniu wpływa działalność Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Lipsku.
- 10) PCPR w Lipsku w latach 2023-2024 udzielało wsparcia wielu osobom z niepełnosprawnościami wynikającymi z deficytu rozwojowego, w tym głównie w ramach dofinansowania sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnościami.
- 11) Ze wsparcia PUP w Lipsku w zakresie aktywizacji zawodowej w roku 2024 skorzystało 14 osób, które otrzymały wsparcie głównie w formie porad i informacji indywidualnych, a także informacji grupowych. Liczba osób korzystających z omawianego rodzaju wsparcia w latach 2022-2024 wykazuje tendencję wzrostową.
- 12) Na terenie powiatu lipskiego działają dwa domy pomocy społecznej, trzy środowiskowe domy samopomocy oraz dwa warsztaty terapii zajęciowej.
- 13) Na terenie powiatu lipskiego brak jest punktu/ośrodka interwencji kryzysowej, domów dziennego pobytu oraz mieszkań treningowych/wspomaganych.
- 14) Na terenie powiatu lipskiego funkcjonują organizacje pozarządowe, których działania mogą skupiać się na obszarach związanych z szeroko pojętym zdrowiem, w tym jego promocją i profilaktyką, kierowaną do różnych grup odbiorców, w tym także w obszarze zdrowia psychicznego.

7. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
1. Niższe w powiecie lipskim, w porównaniu do kraju, rozpowszechnienie najczęstszych zaburzeń psychicznych w populacji osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży. 2. Niższe w powiecie lipskim, w porównaniu do kraju, wskaźniki kobiet niezdolnych do pracy z powodu większości najczęstszych rozpoznań z obszaru zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania. 3. Niższy wskaźnik zgonów z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w województwie mazowieckim, w porównaniu do kraju. 4. Dostęp do placówek opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży w ramach I poziomu referencyjnego na terenie powiatu. 5. Krótkie czasy oczekiwania na świadczenia opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień dostępne na terenie powiatu. 6. Dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowanej w ramach działalności PPP w Lipsku. 7. Działalność na terenie powiatu placówek o specyfice szkoły specjalnej. 8. Dostęp do licznych działań z zakresu rehabilitacji społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oferowanych przez PCPR w Lipsku. 9. Działalność dwóch warsztatów terapii zajęciowej na terenie powiatu. 8. Dostęp do licznych działań z zakresu rehabilitacji zawodowej, w tym osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami w obszarze zdrowia psychicznego, realizowanych w ramach działalności PUP w Lipsku. 9. Działalność trzech ŚDS oraz dwóch DPS na terenie powiatu. 10. Dostęp do poradnictwa prawnego i psychologicznego w ramach działań PCPR w Lipsku 11. Funkcjonowanie w powiecie organizacji pozarządowych działających w obszarze promocji zdrowia, w tym także dobrostanu psychicznego.	1. Rosnące rozpowszechnienie problemu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w powiecie w populacji osób dorosłych. 2. Rosnące rozpowszechnienie problemu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w powiecie w populacji dzieci i młodzieży. 3. Wyższy w powiecie lipskim, w porównaniu do kraju, wskaźnik mężczyzn niezdolnych do pracy z powodu zaburzeń psychicznych i zachowania spowodowanych użyciem alkoholu. 4. Wyższy wskaźnik samobójstw w województwie mazowieckim, w porównaniu do kraju. 5. Rosnąca liczba osób z niepełnosprawnościami wynikającymi z zaburzeń zdrowia psychicznego, zarówno wśród dorosłych, jak i w populacji dzieci/młodzieży. 6. Brak dostępu do Centrum Zdrowia Psychicznego na terenie powiatu. 7. Brak dostępu do placówek środowiskowej opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży w ramach II poziomu referencyjnego na terenie powiatu. 8. Brak dostępu świadczeń rehabilitacji psychiatrycznej na terenie powiatu. 9. Relatywnie niewielki poziom zainteresowania osób z niepełnosprawnościami wynikającymi z zaburzeń psychicznych różnego rodzaju formami aktywizacji zawodowej. 10. Brak Ośrodka/Punktu Interwencji Kryzysowej na terenie powiatu. 11. Brak dziennych domów pobytu oraz mieszkań wspomaganych i treningowych na terenie powiatu. 12. Ograniczone środki finansowe Powiatu Lipskiego na działania w obszarze ochrony zdrowia psychicznego.

Szanse	Zagrożenia
1. Rosnąca świadomość społeczeństwa w zakresie konieczności respektowania praw osób z zaburzeniami psychicznymi. 2. Wysoka dostępność do informacji o możliwościach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. 3. Wysoka dostępność do informacji o podmiotach udzielających świadczeń zdrowotnych, a także o czasie oczekiwania na te świadczenia. 4. Dostępność do aktualnych danych dot. liczby osób z zaburzeniami psychicznymi korzystających z rehabilitacji społecznej dzięki wymaganiom dot. sprawozdawczości prowadzonej przez PCPR. 5. Dostępność do aktualnych danych dot. liczby osób bezrobotnych z zaburzeniami psychicznymi, dzięki wymaganiom dot. sprawozdawczości prowadzonej przez PUP. 6. Dostępność licznych bezpłatnych szkoleń dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz powiatowych urzędów pracy, w tym w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami, także wynikającymi z zaburzeń psychicznych. 7. Ustawowy obowiązek opracowania i realizacji powiatowych programów ochrony zdrowia psychicznego. 8. Ustawowy obowiązek opracowania i realizacji gminnych programów przeciwdziałania narkomanii i alkoholizmowi oraz obowiązek realizacji szkolnych programów profilaktycznych. 9. Realizacja w Polsce „Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030”, a także innych krajowych dokumentów strategicznych w obszarze zdrowia psychicznego. 10. Realizacja „Wojewódzkiego Programu Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi Województwa Mazowieckiego na lata 2023-2027”, a także innych regionalnych dokumentów strategicznych w obszarze zdrowia psychicznego.	1. Rosnące wskaźniki rozpowszechnienia zaburzeń psychicznych w Polsce na przestrzeni ostatnich kilku lat. 2. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa i związany z tym wzrost liczby osób z zaburzeniami psychicznymi organicznymi, w tym z otępieniami. 3. Niedoszacowanie danych dot. liczby osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania w związku z ograniczeniami statystyk publicznego systemu opieki zdrowotnej. 4. Niedostateczne kompetencje społeczne licznych grup ludności w obszarze wyszukiwania informacji w zakresie możliwości wsparcia oferowanych osobom z zaburzeniami psychicznymi, a także w zakresie korzystania z systemu opieki zdrowotnej. 5. Nadmierna koncentracja polskiego systemu opieki psychiatrycznej na opiece instytucjonalnej – powolny rozwój środowiskowych modeli opieki. 6. Niewystarczające środki finansowe na zmiany strukturalne w obszarze opieki psychiatrycznej. 7. Długie czasy oczekiwania w przypadku wielu świadczeń w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień na rynku publicznym. 8. Niewystarczające środki na szkolenia i inne formy podnoszenia kwalifikacji pracowników instytucji publicznych w zakresie wspierania osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania. 9. Niewystarczająca współpraca instytucji i środowisk wspierających osoby z zaburzeniami psychicznymi. 10. Niewielka aktywność samorządowa w obszarze realizacji programów polityki zdrowotnej w obszarze zdrowia psychicznego na terenie powiatu.

Podsumowanie

Analiza SWOT dotycząca ochrony zdrowia psychicznego w powiecie lipskim wskazuje na istnienie infrastruktury i zróżnicowanych form wsparcia o potencjale rozwoju. W powiecie lipskim obserwuje się niższe, w porównaniu do kraju, rozpowszechnienie najczęstszych zaburzeń psychicznych zarówno wśród dorosłych, jak i dzieci oraz młodzieży. Korzystną sytuację uzupełnia niższy, w porównaniu do kraju, wskaźnik zgonów z powodu zaburzeń psychicznych w województwie mazowieckim. Istotnym atutem jest dostępność opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży na I poziomie referencyjnym oraz krótkie czasy oczekiwania na świadczenia opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień dostępne na terenie powiatu. Mocną stroną jest także dobrze rozwinięta pomoc psychologiczno-pedagogiczna i baza oświatowa, w tym placówki o specyfice szkoły specjalnej. Dużą wartością jest funkcjonowanie placówek z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej, w tym PCPR, PUP oraz WTZ, a także dostępność ŚDS, DPS oraz poradnictwa prawnego i psychologicznego.

Jednym z głównych wyzwań jest rosnące rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych w populacji, a także wyższy, w porównaniu do kraju, wskaźnik samobójstw w województwie mazowieckim. Problem pogłębia zwiększająca się liczba osób z niepełnosprawnościami wynikającymi z zaburzeń psychicznych. Istotną słabością jest brak dostępu do Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek opieki środowiskowej dla dzieci II poziomu referencyjnego, a także brak rehabilitacji psychiatrycznej na terenie powiatu. Dodatkowe trudności stanowią niskie zainteresowanie aktywizacją zawodową wśród osób z zaburzeniami psychicznymi oraz brak ośrodka interwencji kryzysowej, dziennych domów pobytu oraz mieszkań wspomaganych i treningowych. Całość pogłębiają ograniczone środki finansowe przeznaczone na ochronę zdrowia psychicznego w powiecie.

W otoczeniu zewnętrznym szansą jest rosnąca świadomość społeczna w zakresie zdrowia psychicznego oraz realizacja krajowych i regionalnych programów, takich jak Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego i Wojewódzkiego Programu Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi Województwa Mazowieckiego na lata 2023-2027. Obowiązki ustawowe w zakresie opracowywania lokalnych strategii oraz dostępność bezpłatnych szkoleń dla pracowników instytucji publicznych sprzyjają budowie systemowego podejścia do problemu. Dostęp do danych statystycznych i informacji o możliwościach wsparcia umożliwia lepsze planowanie działań.

Zagrożeniem pozostaje natomiast wzrost liczby osób z zaburzeniami psychicznymi oraz niewystarczająca koordynacja instytucji wspierających. Niedofinansowanie systemu, koncentracja na opiece instytucjonalnej i brak środowiskowych form wsparcia osłabiają efektywność pomocy. Niski poziom kompetencji społecznych w zakresie korzystania z dostępnych usług oraz mała aktywność samorządowa w dziedzinie zdrowia psychicznego mogą utrwaląć problemy.

Podsumowując, powiat lipski dysponuje fundamentami do budowy nowoczesnego systemu ochrony zdrowia psychicznego, ale wymaga wzmocnienia zasobów kadrowych, finansowych i organizacyjnych. Kluczowe będzie rozwijanie działań środowiskowych, skracanie ścieżek dostępu do pomocy oraz zwiększenie integracji instytucji i organizacji działających w tym obszarze.

8. Założenia strategiczne

8.1. Cele operacyjne, zaplanowane interwencje i wskaźniki ich realizacji

Cel główny	Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi, w tym osobom uzależnionym oraz doświadczającym kryzysu psychicznego, wszechstronnej i kompleksowej opieki oraz wsparcia adekwatnych do ich potrzeb w ramach kompleksowego systemu ochrony zdrowia psychicznego na terenie powiatu lipskiego
-------------------	--

Cel operacyjny 1	Upowszechnianie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego
-------------------------	---

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
1.1. Opracowanie oraz aktualizacje lokalnego programu zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju CZP oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży w powiecie [CSZ 1a, zadanie 1] – załącznik 1 POZP	Opracowanie programu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Opracowany dokument oraz jego ewentualne aktualizacje
1.2. Realizacja programu zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju CZP oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży w powiecie [CSZ 1a, zadanie 1] – załącznik 1 POZP	Zgodnie z zał. 1 POZP	2026-2031	Zgodnie z zał. 1 POZP	Zgodnie z zał. 1 POZP
1.3. Monitorowanie możliwości w zakresie utworzenia Centrum Zdrowia Psychicznego na terenie Powiatu Lipskiego [CSZ 1a, zadanie 2]	Raporty z monitoringu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba CZP w powiecie 2. Liczba mieszkańców korzystających ze świadczeń CZP
1.4. Monitorowanie działalności placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży na terenie Powiatu Lipskiego [CSZ 1a, zadanie 2]	Raporty z monitoringu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba placówek w powiecie 2. Liczba mieszkańców korzystających ze świadczeń CZP

1.5. Zapewnienie dostępu do świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień dla mieszkańców Powiatu Lipskiego przez SP ZOZ-y, dla których organem założycielskim pozostają JST w powiecie lipskim	Realizacja świadczeń zdrowotnych	2026-2031	SPZZOZ w Lipsku SPZPOZ w Rzecznowie	1. Liczba pacjentów korzystających ze świadczeń
---	----------------------------------	-----------	--	---

Cel operacyjny 2	Upowszechnianie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego
-------------------------	---

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
2.1. Opracowanie oraz aktualizacje lokalnego programu poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej [CSZ 1d, zadanie 1] – załącznik 2 POZP	Opracowanie programu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Opracowany dokument oraz jego ewentualne aktualizacje
2.2. Realizacja lokalnego programu poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej	Zgodnie z zał. 2 POZP	2026-2031	Zgodnie z zał. 2 POZP	Zgodnie z zał. 2 POZP
2.3. Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych służących rozwojowi form oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi [CSZ 1d, zadanie 2]	Ogłaszanie konkursów ofert dla NGO	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO

2.4. Zwiększanie udziału pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi w działalności powiatowych centrów pomocy rodzinie [CSZ 1d, zadanie 3]	Działania z zakresu rehabilitacji społecznej	2026-2031	PCPR	1. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, będących odbiorcami działań 2. Liczba osób objętych pomocą psychologiczną
---	--	-----------	------	--

Cel operacyjny 3	Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi
-------------------------	--

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
3.1. Zwiększanie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi [CSZ 1e, zadanie 1]	Działania z zakresu rehabilitacji zawodowej	2026-2031	PUP	1. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, będących odbiorcami działań
3.2. Prowadzenie kampanii szkoleniowo-informacyjnej adresowanej do pracodawców promującej zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi [CSZ 1e, zadanie 2]	Reklamy społeczne, opracowanie i dystrybucja materiałów informacyjno-edukacyjnych, szkolenia, warsztaty, spotkania, seminaria	2026-2031	PUP	1. Liczba kampanii 2. Liczba odbiorców działań 3. Odsetek pracodawców objętych działaniami
3.3. Zwiększenie udziału zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi w działalności powiatowych urzędów pracy [CSZ 1e, zadanie 3]	Organizacja spotkań informacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie zdrowia psychicznego w ramach ich aktywizacji zawodowej	2026-2031	PUP	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań 3. Liczba osób zatrudnionych dzięki wsparciu
3.4. Wspieranie finansowe projektów organizacji pozarządowych służących aktywizacji zawodowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi	Ogłaszanie konkursów ofert dla NGO	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO, którym udzielono wsparcia 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO

Cel operacyjny 4	Skoordynowanie dostępnych form opieki i pomocy
-------------------------	---

Zaplanowane interwencje [zadania NPOZP – jeżeli dotyczy]	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźniki monitorujące
4.1. Opracowanie oraz aktualizacje lokalnego programu ochrony zdrowia psychicznego [CSZ 1f, zadanie 2]	Opracowanie programu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Opracowany dokument oraz jego ewentualne aktualizacje
4.2. Powołanie i działanie lokalnego zespołu koordynującego realizację Programu [CSZ 1f, zadanie 1]	Powołanie Zespołu i spotkania Zespołu (min. raz w roku)	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba spotkań Zespołu
4.3. Realizacja, koordynowanie i monitorowanie lokalnego programu ochrony zdrowia psychicznego [CSZ 1f, zadanie 3]	Koordynowanie i monitorowanie realizacji POZP	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba sprawozdań z realizacji
4.4. Przygotowanie i udostępnienie mieszkańcom oraz samorządowi województwa aktualizowanego corocznie przewodnika informującego o lokalnie dostępnych formach opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi - w postaci papierowej lub elektronicznej [CSZ 1f, zadanie 4]	Opracowanie przewodnika i udostępnienie go mieszkańcom oraz samorządowi województwa	2026-2031	Zespół koordynujący realizację POZP	1. Liczba opracowań lub aktualizacji przewodnika o dostępnych formach pomocy 2. Liczba miejsc publikacji
4.5. Realizacja akcji informacyjno-edukacyjnych rozwijających kompetencje mieszkańców w zakresie korzystania ze świadczeń gwarantowanych w zakresie opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień	Publikowanie treści informacyjno-edukacyjnych w serwisie internetowym Powiatu Lipskiego i w mediach społecznościowych	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba miejsc publikacji
4.6. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Lipskim na lata	Zgodnie z PPPD na lata 2024-2030	2026-2031	Zgodnie z PPPD na lata 2024-2030 i kolejne okresy	Zgodnie z PPPD na lata 2024-2030 i kolejne okresy

2024-2030 (PPPD)				
4.7. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Lipskim na lata 2025-2027 (PRPZ) i kolejne okresy	Zgodnie z PRPZ na lata 2025-2027 i kolejne okresy	2026-2031	Zgodnie z PRPZ na lata 2025-2027 i kolejne okresy	Zgodnie z PRPZ na lata 2025-2027 i kolejne okresy
4.8. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Powiatowego Programu Korekcyjno-Edukacyjnego dla osób stosujących Przemoc Domową na lata 2025-2030 (PKE)	Zgodnie z PKE na lata 2025-2030	2026-2031	Zgodnie z PKE na lata 2025-2030 i kolejne okresy	Zgodnie z PKE na lata 2025-2030 i kolejne okresy
4.9. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Powiatowego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Lipskim na lata 2021-2026 (PDON) i kolejne okresy	Zgodnie z PDON na lata 2021-2026 i kolejne okresy	2026-2031	Zgodnie z PDON na lata 2021-2026 i kolejne okresy	Zgodnie z PDON na lata 2021-2026 i kolejne okresy
4.10. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Lipskim na lata 2021-2030 (SRPS)	Zgodnie ze SRPS na lata 2021-2030	2026-2031	Zgodnie ze SRPS na lata 2021-2030	Zgodnie ze SRPS na lata 2021-2030
4.11. Koordynacja realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z realizacją zadań wynikających z celów Strategii Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030 (SR)	Zgodnie ze SR na lata 2021-2030	2026-2031	Zgodnie ze SR na lata 2021-2030	Zgodnie ze SR na lata 2021-2030

8.2. Koordynacja programu i finansowanie realizacji zaplanowanych działań

Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 zostanie przyjęty w formie uchwały Rady Powiatu. Z uwagi na długotrwały charakter czasowy Programu dopuszczenia się możliwość aktualizacji dokumentu. Wdrażane zmiany będą także podlegały uchwaleniu przez Radę Powiatu. Zarządzenie działaniami w programie realizowane będzie przez lokalny zespół koordynujący realizację Programu. Interwencje zaplanowane w ramach realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 finansowane będą z budżetu Powiatu Lipskiego oraz innych źródeł pozabudżetowych.

8.3. Monitoring i ewaluacja programu

Monitoring Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 będzie oparty o opracowywanie sprawozdań okresowych oraz sprawozdania końcowego z wszystkich zrealizowanych działań. Elementarną częścią składową sprawozdań będą sprawozdania cząstkowe, składane przez podmioty realizujące zadania wskazane w programie (zarówno te składane obligatoryjnie, jak i fakultatywnie – w przypadku jednostek, które nie są podległe lub nadzorowane przez powiat). Monitoring nie będzie obejmował zadań wynikających z innych komplementarnych dokumentów strategicznych, na które powołano się w celach operacyjnych, ponieważ ich realizacja będzie monitorowana zgodnie z zapisami zawartymi w tych dokumentach. Sprawozdania okresowe powinny zostać opracowane w terminach: do dnia 15 marca każdego roku za poprzedni rok kalendarzowy, począwszy od terminu do 15 marca 2027 r. za rok 2026.

Zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023–2030⁶⁸ Powiat Lipski będzie przekazywał ministrowi właściwemu do spraw zdrowia co 2 lata informację o zrealizowanych lub podjętych zadaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego za 2 ostatnie lata, w terminie do dnia 15 maja roku następującego po ostatnim roku objętym informacją. Informacja ta będzie przekazywana po otrzymaniu z Ministerstwa Zdrowia prośby o wypełnienie kwestionariusza dot. realizacji POZP.

⁶⁸ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu... op. cit.

Po zakończeniu realizacji Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 zostanie opracowany raport ewaluacyjny, zawierający opis zrealizowanych działań, przedstawienie uzyskanych wartości mierników efektywności, ocenę skuteczności i efektów realizacji programu, a także wnioski i rekomendacje na przyszłość. Ewaluacja w perspektywie długofalowej będzie pomocna w planowaniu i realizacji dalszych efektywnych działań w obszarze zdrowia psychicznego w powiecie lipskim.

Spis tabel

Tab. I. Liczba mieszkańców powiatu lipskiego z rozpoznaniem zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wg klasyfikacji ICD-10, korzystających z finansowanych przez NFZ świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w latach 2022-2024.....	18
Tab. II. Liczba dorosłych mieszkańców powiatu lipskiego z rozpoznaniem 10 najczęstszych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wg klasyfikacji ICD-10, korzystających z finansowanych przez NFZ świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w roku 2024.....	20
Tab. III. Liczba niepełnoletnich mieszkańców powiatu lipskiego z rozpoznaniem 10 najczęstszych zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania wg klasyfikacji ICD-10, korzystających z finansowanych przez NFZ świadczeń w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w roku 2024.....	21
Tab. IV. Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w populacji osób dorosłych w Polsce i województwie mazowieckim w roku 2024.....	23
Tab. V. Rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w populacji dzieci i młodzieży w Polsce i województwie mazowieckim w roku 2024.....	24
Tab. VI. Liczba orzeczeń stwierdzająca stopień niepełnosprawności wydanych mieszkańcom powiatu lipskiego przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lipsku w latach 2022-2024.....	25
Tab. VII. Absencja chorobowa mężczyzn w powiecie lipskim w 2024 r. z tytułu choroby własnej z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania.....	27
Tab. VIII. Absencja chorobowa kobiet w powiecie lipskim w 2024 r. z tytułu choroby własnej z zakresu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania.....	27
Tab. IX. Absencja chorobowa mężczyzn w Polsce i w powiecie lipskim w 2024 r. z tytułu choroby własnej z zakresu 5 najczęstszych rozpoznań w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania.....	28
Tab. X. Absencja chorobowa kobiet w Polsce i w powiecie lipskim w 2024 r. z tytułu choroby własnej z zakresu 5 najczęstszych rozpoznań w grupie zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania.....	28
Tab. XI. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w powiecie lipskim.....	32
Tab. XII. Struktura organizacyjna podmiotów leczniczych udzielających świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień w powiecie lipskim.....	33
Tab. XIII. Czas oczekiwania na świadczenia zdrowotne w rodzaju opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień w powiecie lipskim.....	33
Tab. XIV. Dostęp do świadczeń opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień na rynku publicznym dla powiatu lipskiego.....	34
Tab. XV. Apteki na terenie powiatu lipskiego.....	35

Tabela XVI. Liczba beneficjentów wsparcia PCPR udzielonego osobom z zaburzeniami psychicznymi w latach 2022-2024.....	38
Tabela XVII. Działania realizowane przez PPP w Lipsku w roku szkolnym 2022/2023, 2023/2024 oraz 2024/2025.....	48
Tabela XVIII. Liczba osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi zarejestrowanych w PUP w Lipsku w podziale na płeć w latach 2022-2024.....	50
Tabela XIX. Liczba osób z niepełnosprawnościami z zaburzeniami psychicznymi poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu zarejestrowanych w PUP w Lipsku w podziale na płeć w latach 2022-2024.....	50
Tabela XX. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, korzystających ze wsparcia PUP w Lipsku w latach 2022-2024.....	51

Spis rycin

Ryc. 1. Położenie powiatu lipskiego na mapie województwa mazowieckiego.....	16
Ryc. 2. Położenie gmin na terenie powiatu lipskiego.....	17

Bibliografia

1. Action for Mental Health. Activities co-funded from European Community Public Health Programmes 1997-2004, ec.europa.eu.
2. Bułacz J., Konfederacja Inicjatyw Pozarządowych Rzeczypospolitej, NGO - organizacje pozarządowe i ich wpływ na poprawę zdrowia psychicznego w Polsce, grudzień 2023, konfederacjaipr.pl.
3. Comprehensive Mental Health Action Plan 2013–2030, World Health Organization 2021, www.who.int.
4. Dane EZOP II, ezop.edu.pl.
5. Dane Gminy Lipsko, mojelipsko.info, mojelipsko.info.
6. Dane GUS, bdl.stat.gov.pl.
7. Dane KP PSP w Lipsku, www.gov.pl.
8. Dane KPP w Lipsku, mazowiecka.policja.gov.pl.
9. Dane PCPR w Lipsku, pcprlipsko.samorzad.pl.
10. Dane PPP w Lipsku, poradniapplipsko.pl.
11. Dane Sądu Rejonowego w Lipsku, www.lipsko.sz.gov.pl.
12. Dom Pomocy Społecznej w Kijance, domseniorawkijance.pl.
13. Dom Pomocy Społecznej w Lipsku, www.dpslipsko.pl.
14. Eurostat, Statistics Explained, Health, ec.europa.eu.
15. Komunikat CBOS nr BS/124/2008 pt. „Osoby chore psychicznie w społeczeństwie”, www.cbos.pl.
16. Krajowy Rejestr Domów Opieki, krdo.pl.
17. Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień, basiw.mz.gov.pl.
18. Rejestr szkół i placówek oświatowych, rspo.gov.pl.
19. Rekomendacje dla praktyki polityki zdrowotnej, EZOP II, ezop.edu.pl.
20. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 1798].
21. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz.U. 2019 poz. 1285 z późn. zm.]
22. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej [tekst jedn. Dz.U. 2021 poz. 540 z późn. zm.].
23. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 [Dz.U. 2021 poz. 642].
24. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz.U. 2023 poz. 2480].

25. Strathdee G, Thornicroft G. (1997). Community psychiatry and service evaluation. W: Murray R., Hill P., McGuffin P. (Eds.) The Essentials of Postgraduate Psychiatry, 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press.
26. Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom”, www.sdslipsko.pl.
27. Środowiskowy Dom Samopomocy w Ciepeliowie, lipski.bip.info.pl.
28. Środowiskowy Dom Samopomocy w Podkońcach, sdspodkonce.pl.
29. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214].
30. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1043 z późn. zm.].
31. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 917].
32. Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia [Dz.U. 2025 poz. 620], art. 38 ust. 1.
33. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi [Tekst jedn. Dz.U. 2023 poz. 2151].
34. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 913].
35. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1461 z późn. zm.].
36. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej [Tekst jedn. Dz.U. 2024 poz. 424].
37. Walczak M., Kuźnia A., Prewencja Policji, Perspektywy i Wyzwania, Warszawa 2015.
38. Warsztaty Terapii Zajęciowej w Lipsku, www.facebook.com.
39. Warsztaty Terapii Zajęciowej w Siennie, www.facebook.com.
40. World Health Organization. Promoting mental health: concepts, emerging evidence, practice (Summary Report). Geneva: World Health Organization; 2004, www.who.int.
41. World mental health report: transforming mental health for all, WHO 2022, ec.europa.eu.
42. Wydatki na świadczenia z ubezpieczeń społecznych związane z niezdolnością do pracy w 2024 r., ZUS, Warszawa 2025 r.
43. Wykaz stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, samorząd.gov.pl.
44. Wykaz Środowiskowych Domów Samopomocy na terenie województwa mazowieckiego, www.gov.pl oraz Dane ŚDS w Podkońcach, www.facebook.com.

Załączniki

Załącznik 1. Lokalny program zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży w powiecie lipskim

1. Wprowadzenie

Ochrona zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu lipskiego stanowi ważny obszar polityki zdrowotnej realizowanej przez Powiat Lipski. Zaburzenia psychiczne bardzo często są przyczyną powstawania trudnych sytuacji życiowych, których dane osoby nie są w stanie przezwyciężyć. Osoby z zaburzeniami psychicznymi bardzo często mają trudności z samodzielnym funkcjonowaniem społecznym i są zagrożone wykluczeniem społecznym, w związku z czym bardzo istotne jest zapewnienie im równego i stale zwiększającego się dostępu do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży.

Lokalny program zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży, powstał na podstawie zapisów Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030. Celem głównym Programu jest upowszechnianie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego w oparciu o model opieki środowiskowej, a jego realizacja przyczyni się do poprawy jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi.

Nierówności w zdrowiu, według definicji sformułowanej na rzecz WHO przez M. Whitehead, to systematyczne różnice w stanie zdrowia między różnymi grupami społeczno-ekonomicznymi. Nierówności te są spowodowane czynnikami społecznymi (a zatem mogą być modyfikowane) i jednocześnie są niesprawiedliwe. Osoby, które są w gorszej sytuacji społeczno-ekonomicznej, zazwyczaj umierają w młodszy wiek, a w ciągu krótszego życia często mają więcej problemów zdrowotnych. Te „nierówności zdrowotne” są nieustannym wyzwaniem dla zdrowia

publicznego we wszystkich krajach europejskich i wciąż są przedmiotem licznych badań w różnych dziedzinach⁶⁹.

Zróżnicowanie sytuacji zdrowotnej populacji jest głównie efektem nierówności warunków codziennego życia i dostępu do zasobów ekonomicznych, społecznych i kulturowych. Wszystkie wymienione czynniki wpływają na kształtowanie zachowań zdrowotnych, od których zależy przede wszystkim stan zdrowia ludności. Badania obejmujące kraje europejskie pokazują, że stan zdrowia populacji stale się poprawia, a umieralność maleje we wszystkich grupach społecznych. Mimo to zróżnicowanie zdrowia w zależności od dochodów, pozycji zawodowej czy wykształcenia – bo takie są najczęściej przyjmowane wskaźniki pozycji społecznej – nie tylko jest trwałe, ale też w wielu krajach, zwiększa się w ciągu kolejnych dekad w rezultacie szybszego spadku umieralności w grupach charakteryzujących się lepszą pozycją społeczno-ekonomiczną. Podobne procesy można zaobserwować również w Polsce⁷⁰.

2. Środowiskowy model ochrony zdrowia psychicznego osób dorosłych

- Centra Zdrowia Psychicznego

Polska od wielu lat zмага się z problemem zapewnienia pacjentom należytej opieki psychiatrycznej od strony systemowej i organizacyjnej. Główną przyczyną tej sytuacji jest skrajnie niski poziom finansowania psychiatrii (jeden z najniższych w Europie) oraz zbyt duża liczba łóżek szpitalnych przy jednoczesnym niedoborze opieki ambulatoryjnej i dziennej. System cechuje brak odpowiedniej proporcji pomiędzy bazą szpitalną i pozaszpitalną, niedorozwój opieki o charakterze środowiskowym i rozproszenie opieki medycznej. Wszystko to powoduje, że część pacjentów nie ma dostępu do kompleksowej i koordynowanej opieki psychiatrycznej. Rosnącym problemem są także niedobory kadry medycznej, szczególnie zbyt mała liczba psychiatrów w stosunku do dużych i stale rosnących potrzeb zdrowotnych, co jeszcze bardziej uwydatniła pandemia koronawirusa. Dodatkową barierą jest to, iż większość łóżek jest zlokalizowanych w dedykowanych szpitalach psychiatrycznych, a nie np. w szpitalach ogólnych. Zdaniem ekspertów może to wzmacniać poczucie społecznej stygmatyzacji pacjentów z problemami psychicznymi. Podobnie jak w kwestii poziomu finansowania, Polska jest daleko w tyle za innymi krajami

⁶⁹ Nierówności w zdrowiu i znaczenie ich pomiaru w ramach realizacji NPZ. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH -Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2021.

⁷⁰ Ibidem.

europejskimi także w zakresie nowoczesnych trendów, takich jak zmniejszanie zakresu opieki szpitalnej na rzecz rozwoju modelu środowiskowego⁷¹.

Model psychiatrycznej opieki środowiskowej dla dorosłych jest oparty na centrach zdrowia psychicznego (Centrum Zdrowia Psychicznego), działających na zasadzie przychodni zlokalizowanych blisko miejsca zamieszkania (w ramach lokalnej wspólnoty społecznej) przy jednoczesnym odchodzeniu od opieki szpitalnej, która będzie nadal realizowana w najtrudniejszych przypadkach wymagających hospitalizacji. Model opieki środowiskowej zakłada kompleksowość i koordynację opieki nad pacjentem w ramach działających struktur centrów zdrowia psychicznego, a zatem wypełnia dotychczasowe braki związane z rozproszeniem świadczeń zdrowotnych i brakiem koordynacji całego procesu⁷².

Centrum Zdrowia Psychicznego realizuje środowiskową opiekę psychiatryczną, której celem jest⁷³:

- poprawa jakości leczenia psychiatrycznego i psychoterapii – jego dostępności, ciągłości, kompleksowości, dostosowania do potrzeb, możliwej do osiągnięcia skuteczności i standardu warunków świadczenia pomocy;
- pomoc osobom z zaburzeniami psychicznymi w odzyskiwaniu zdrowia, pozycji społecznej, oczekiwanej jakości życia;
- tworzenie warunków do społecznej integracji osób z zaburzeniami psychicznymi oraz przeciwdziałanie stygmatyzacji i wykluczeniu;
- ograniczenie częstości i długości czasu trwania hospitalizacji;
- uruchomienie inicjatyw i zasobów lokalnej społeczności na rzecz profilaktyki i ochrony zdrowia psychicznego.

Centrum Zdrowia Psychicznego dla dorosłych jest podmiotem udzielającym skoordynowanych i kompleksowych świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu opieki psychiatrycznej. Placówka ta zapewnia, w miarę możliwości, natychmiastową pomoc w przypadkach nagłych, a w przypadkach pilnych - w czasie nie dłuższym niż 72 godziny. Kompleksowość opieki świadczonej przez Centrum Zdrowia Psychicznego wynika z indywidualizacji i koordynacji pomocy udzielanej osobom z zaburzeniami psychicznymi mieszkającym w obszarze działania Centrum Zdrowia

⁷¹ Zabdyr-Jamróz M., Pilotaż Centrów Zdrowia Psychicznego od roku 2018: w stronę modelu psychiatrycznej opieki środowiskowej, Instytut Zdrowia Publicznego UJ CM, Kraków: 31 maja 2022.

⁷² Ibidem.

⁷³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz. U. 2023 poz. 2480].

Psychicznego, ze zróżnicowania realizowanych świadczeń zdrowotnych oraz ich koordynacji ze świadczeniami społecznymi, a także z dostosowania struktury organizacyjnej do potrzeb lokalnej wspólnoty społecznej. W ramach systemu ochrony zdrowia psychicznego w Polsce wyróżnia się Centrum Zdrowia Psychicznego typu A oraz Centrum Zdrowia Psychicznego typu B. W obu typach Centrum Zdrowia Psychicznego udzielane są świadczenia psychiatryczne ambulatoryjne, leczenia środowiskowego (domowego) z punktem zgłoszeniowo-konsultacyjnym oraz dzienne świadczenia psychiatryczne. Świadczenia psychiatryczne stacjonarne udzielane są tylko w Centrum Zdrowia Psychicznego typu A, natomiast całodobową opiekę w ramach punktu zgłoszeniowo-konsultacyjnego zapewnić musi Centrum Zdrowia Psychicznego typu B⁷⁴. W tabeli I przedstawiono różnice pomiędzy ww. typami Centrum Zdrowia Psychicznego.

Tab. I. Rodzaje świadczeń udzielanych w Centrum Zdrowia Psychicznego typu A oraz B

Rodzaje świadczeń	Centrum Zdrowia Psychicznego typu A	Centrum Zdrowia Psychicznego typu B
Świadczenia stacjonarne (psychiatryczne oraz w miejscu udzielania pomocy doraźnej)	tak	nie
Świadczenia dzienne psychiatryczne	tak	tak
Świadczenia ambulatoryjne całodobowej opieki w ramach punktu zgłoszeniowo-konsultacyjnego	nie	tak
Świadczenia ambulatoryjne psychiatryczne	tak	tak
Świadczenia ambulatoryjne leczenia środowiskowego (domowego) z punktu zgłoszeniowo-konsultacyjnego	tak	tak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023–2030

Pierwszy kontakt osoby zgłaszającej się do Centrum Zdrowia Psychicznego z powodu zaburzeń psychicznych ma miejsce w punkcie zgłoszeniowo-konsultacyjnym, gdzie jest możliwe natychmiastowe przekierowanie do ambulatorium Centrum Zdrowia Psychicznego, poza wyjątkowymi okolicznościami związanymi z ryzykiem dla życia chorych albo dla zdrowia lub życia innych osób. Centrum Zdrowia Psychicznego udziela pomocy⁷⁵:

- 1) czynnej – leczenia i wsparcia osobom z przewlekłymi zaburzeniami psychicznymi, wymagającym ciągłości opieki, aktywnego podtrzymywania

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ Ibidem.

kontakty, wyprzedzającego powstawanie poważniejszych problemów zdrowotnych;

- 2) długoterminowej – innym osobom z przewlekłymi zaburzeniami psychicznymi;
- 3) krótkoterminowej – osobom z zaburzeniami epizodycznymi lub nawracającymi;
- 4) doraźnej – osobom w stanach nagłych i pilnych, a w centrach typu B całodobowej w ramach punktu zgłoszeniowo-konsultacyjnego;
- 5) konsultacyjnej – innym osobom potrzebującym świadczeń diagnostycznych lub porad.

Centrum Zdrowia Psychicznego ściśle współdziała w rozwiązywaniu problemów zdrowotnych i społecznych pacjentów z podmiotami świadczącymi oparcie społeczne, aktywizację społeczno-zawodową i inne aktywności pomocowe na terenie odpowiedzialności terytorialnej centrum. Istnieje możliwość udzielania przez Centrum Zdrowia Psychicznego innych specjalistycznych świadczeń, w zależności od potrzeb (np. świadczeń leczenia zaburzeń nerwicowych, świadczeń psychogeriatrycznych, rehabilitacyjnych) lub w celu realizacji niezbędnych świadczeń szczególnych (pomoc kryzysowa, hostele, turnusy). W Centrum Zdrowia Psychicznego można organizować alternatywne wobec tradycyjnych formy wsparcia i leczenia, jeżeli regulacje prawne, dostępne środki i posiadane kompetencje na to pozwalają i jeżeli odpowiadają one na realne zapotrzebowanie osób objętych opieką⁷⁶.

Model psychiatrycznej opieki środowiskowej dla dorosłych organizowany jest w Polsce na podstawie przepisów Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego. Początkowo, w roku 2018⁷⁷, w pilotażu Centrum Zdrowia Psychicznego zaplanowano udział jedynie trzech podmiotów obejmujących swym działaniem część obszaru województwa mazowieckiego – był to Szpital Wolski im. dr Anny Gostyńskiej SPZOZ (obszar: dzielnica m.st. Warszawy: Wola), Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie (obszar: dzielnica m.st. Warszawy: Mokotów) oraz Mazowieckie Specjalistyczne Centrum Zdrowia im. prof. Jana Mazurkiewicza w Pruszkowie (obszar: m. Pruszków, powiat pruszkowski, gmina Podkowa Leśna, dzielnica Ursus m.st. Warszawa); nie było zatem podmiotu zlokalizowanego

⁷⁶ Ibidem.

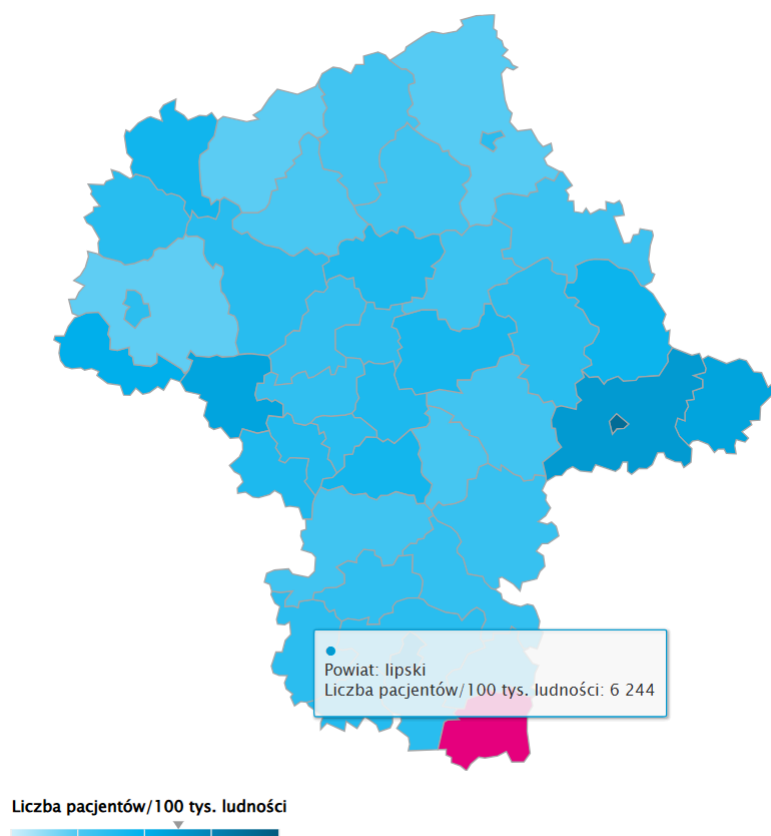
⁷⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [Dz. U. 2018 poz. 852].

na terenie powiatu lipskiego lub obejmującego swym działaniem jego obszar. Aktualnie w województwie mazowieckim działanie Centrów Zdrowia Psychicznego obejmuje swym zasięgiem 13 obszarów powiatowych spośród 42⁷⁸. Jest to 11 powiatów (pruszkowski, grodziski, wołomiński, siedlecki, sokołowski, łosicki, piaseczyński, żyrardowski, tomaszowski, gostyniński, płocki) oraz 2 miasta na prawach powiatu (m. st. Warszawa, Siedlce). Na terenie powiatu lipskiego nie działa obecnie Centrum Zdrowia Psychicznego.

Nie należy jednak zapominać, że Centrum Zdrowia Psychicznego nie jest jedyną formą opieki psychiatrycznej dostępnej dla mieszkańców. Niezależnie od Centrum Zdrowia Psychicznego, w powiecie lipskim usługi świadczy poradnia zdrowia psychicznego, dwie poradnie terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu, a także oddział psychiatryczny dla przewlekle chorych oraz oddział leczenia uzależnień z odcinkiem leczenia alkoholowego zespołów abstynencyjnych (detoksykacji). Wykaz tych podmiotów przedstawiono w podrozdziale 4. Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Powiatu Lipskiego na lata 2026-2031 (Ocena powiatowych zasobów mających zastosowanie w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego). W roku 2024 w wybranych formach leczenia (poradnia zdrowia psychicznego, zespół leczenia środowiskowego, psychiatryczny oddział dzienny i psychiatryczny oddział stacjonarny) leczono ponad 175,7 tys. mieszkańców województwa mazowieckiego (3 943/100 tys. ludności). Najliczniej w ww. formach leczenia leczyli się mieszkańcy m. Siedlce (8 897/100 tys. ludności), powiatu siedleckiego (6 249) oraz lipskiego (6 244). Z kolei najmniejszą liczbę pacjentów odnotowano w przypadku powiatu plockiego (2 166/100 tys. ludności) oraz mławskiego (2 242)⁷⁹. Dane zobrazowano za pomocą ryciny 1.

⁷⁸ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [t.j. Dz. U. 2024 poz. 875].

⁷⁹ Baza Analiz Systemowych i Wdrożeniowych, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl.

Ryc. 1. Liczba pacjentów leczonych na 100 tys. ludności w powiatach województwa mazowieckiego w roku 2024 w wybranych formach leczenia (poradnia zdrowia psychicznego, zespół leczenia środowiskowego, psychiatryczny oddział dzienny i psychiatryczny oddział stacjonarny)

Źródło. Mapy potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl

Niezależnie od lokalizacji wszystkich podmiotów świadczących usługi w opiece psychiatrycznej i leczeniu uzależnień należy podkreślić, że w związku z brakiem rejonizacji wszyscy mieszkańcy powiatu lipskiego mogą korzystać z wszystkich dostępnych w ramach świadczeń gwarantowanych usług opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień realizowanych przez podmioty wykonujące działalność leczniczą na terenie powiatu, województwa mazowieckiego oraz poza nim. Zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁸⁰ świadczeniobiorca ma prawo wyboru świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych oraz szpitala, spośród tych podmiotów, które zawarły umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej z Narodowym Funduszem Zdrowia.

⁸⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [t.j. Dz. U. 2025 poz. 1461], art. 29-30.

3. Środowiskowy model ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży

Model opieki środowiskowej dla dzieci i młodzieży zakłada tworzenie⁸¹:

- 1) ośrodków środowiskowych I poziomu referencyjności – zespołów i ośrodków środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży,
- 2) ośrodków środowiskowych II poziomu referencyjności – centrów zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży (wyłącznie z poradnią zdrowia psychicznego lub z poradnią zdrowia psychicznego i oddziałem opieki dziennej),
- 3) ośrodków środowiskowych III poziomu referencyjności – ośrodków wysokospecjalistycznej całodobowej opieki psychiatrycznej.

Zespoły i ośrodki środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży zapewniają usługi psychologów, psychoterapeutów i terapeutów środowiskowych. Podmioty te udzielają pomocy nie tylko dzieciom potrzebującym diagnozy psychiatrycznej lub farmakoterapii, ale także tym wymagającym psychoterapii (indywidualnej, grupowej, rodzinnej) oraz pracy z grupami rówieśniczymi. Dzięki usługom świadczonym przez zespoły i ośrodki środowiskowej opieki psychologicznej i psychoterapeutycznej możliwa jest wczesna reakcja na pojawiające się problemy, co pozwala nie dopuścić do pogorszenia stanu zdrowia psychicznego pacjenta i uniknięcie hospitalizacji na oddziale psychiatrycznym, która jest często dla młodej osoby bardzo trudnym doświadczeniem. Zgodnie z założeniami polskiego modelu opieki środowiskowej dla dzieci i młodzieży ośrodki I stopnia referencyjności docelowo powinny funkcjonować w każdym powiecie lub grupie powiatów, a ich sieć powinna być rozmieszczona w zbliżonej lokalizacji, tak aby umożliwiała pracownikom ścisłą współpracę ze środowiskiem lokalnym. Zapewnienie dzieciom i młodzieży skutecznej i kompleksowej opieki wymaga ścisłej współpracy przede wszystkim z placówkami oświatowymi oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi⁸². Ośrodki I poziomu referencyjności udzielają następujących świadczeń gwarantowanych: porada psychologiczna diagnostyczna, porada psychologiczna, sesja psychoterapii indywidualnej, sesja psychoterapii rodzinnej, sesja psychoterapii grupowej, sesja wsparcia psychospołecznego, wizyta domowa lub środowiskowa, wizyta osoby

⁸¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r.... op. cit.

⁸² Ibidem.

prowadzącej terapię środowiskową⁸³. W powiecie lipskim świadczenia w ramach I poziomu referencyjności udzielane są przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lipsku (ul. Śniadeckiego 2, 27-300 Lipsko)⁸⁴.

Ośrodkami II stopnia referencyjności są centra zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży, zatrudniające lekarzy specjalistów psychiatrii lub lekarzy specjalistów psychiatrii dzieci i młodzieży. Pacjenci wymagający bardziej intensywnej opieki mogą skorzystać ze świadczeń diagnostycznych i terapeutycznych w ramach oddziału dziennego lub poradni zdrowia psychicznego, w której będą udzielane również świadczenia w ramach specjalistycznych programów terapeutycznych. Jeden taki ośrodek powinien obejmować wsparciem pacjentów z kilku położonych obok siebie powiatów oraz koordynować opiekę udzielaną na tym obszarze również przez ośrodki I poziomu referencyjnego⁸⁵. Ośrodki II poziomu referencyjności posiadające poradnię zdrowia psychicznego udzielają następujących świadczeń gwarantowanych: porada lekarska diagnostyczna, porada lekarska terapeutyczna, porada lekarska kontrolna, porada psychologiczna diagnostyczna, porada domowa lub środowiskowa, sesja psychoterapii indywidualnej, sesja psychoterapii rodzinnej, sesja psychoterapii grupowej, porada kompleksowo-konsultacyjna dla osób z autyzmem dziecięcym, program terapeutyczno-rehabilitacyjny dla osób z autyzmem dziecięcym. Ośrodki II poziomu referencyjności posiadające w swej infrastrukturze dodatkowo oddział dzienny, poza ww. świadczeniami, udzielają także świadczeń dziennych psychiatrycznych rehabilitacyjnych dla dzieci i młodzieży⁸⁶. W powiecie lipskim nie są udzielane świadczenia w ramach II poziomu referencyjności, a najbliższe podmioty tego typu znajdują się w Radomiu oddalonym o ok. 55 km od Lipska. Są to: Niepubliczna Poradnia Dla Osób z Autyzmem i Zaburzeniami Pochodnymi (ul. Puławska 14/18, 26-604 Radom) oraz RADOMEDICA Sp. z o.o. (ul. Mieszka I, 26-600 Radom)⁸⁷.

Na najwyższym, III poziomie referencyjności, w ramach modelu opieki środowiskowej dla dzieci i młodzieży, funkcjonują ośrodki wysokospecjalistycznej całodobowej opieki psychiatrycznej. Udzielana jest tam pomoc pacjentom wymagającym najbardziej specjalistycznej opieki, w szczególności osobom w stanie

⁸³ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 października 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz.U. 2022 poz. 2184].

⁸⁴ Leczenie psychiatryczne i uzależnień młodzieży i dzieci, Serwis Ministerstwa Zdrowia i Narodowego Funduszu Zdrowia, pacjent.gov.pl.

⁸⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r.... op. cit.

⁸⁶ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 października 2022 r.... op. cit.

⁸⁷ Leczenie psychiatryczne i uzależnień młodzieży i dzieci... op. cit.

zagrożenia życia i zdrowia, które są przyjmowane głównie w trybie nagłym⁸⁸. Ośrodki III poziomu referencyjności udzielają świadczeń w izbie przyjęć oraz świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży, obejmujących diagnostykę, leczenie i wczesną rehabilitację osób z zaburzeniami psychicznymi⁸⁹. W powiecie lipskim nie funkcjonuje żaden tego typu ośrodek, a najbliższy zlokalizowany podmiot świadczący tego typu usługi znajduje się w Konstancinie-Jeziornie w odległości ok. 130 km od Lipska. Jest to Uzdrowisko Konstancin-Zdrój Niepubliczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej (Sue Ryder 1, 05-510 Konstancin-Jeziorna)⁹⁰.

4. Cel główny Programu i zaplanowane działania

Celem głównym Programu jest upowszechnienie zintegrowanego i kompleksowego modelu ochrony zdrowia psychicznego w oparciu o model opieki środowiskowej. Cel ten jest wyrazem realizacji na poziomie powiatu lipskiego celu szczegółowego 1a Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030. Rozwijanie modelu psychiatrycznej opieki środowiskowej uzasadnione jest jego licznymi zaletami, w porównaniu do tradycyjnych instytucjonalnych form leczenia psychiatrycznego. W większości krajów europejskich odchodzi się od modelu opartego na dużych szpitalach psychiatrycznych do modelu opieki środowiskowej, gdzie nacisk kładziony jest na usługi dostępne w lokalnej społeczności pacjenta. Na konieczność przekształceń w tym kierunku wskazują zarówno wyniki dotychczasowych badań, jak i postulaty środowiska ekspertów w zakresie psychiatrii.

⁸⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r.... op. cit.

⁸⁹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 października 2022 r.... op. cit.

⁹⁰ Leczenie psychiatryczne i uzależnień młodzieży i dzieci... op. cit.

Tab. II. Działania zaplanowane w ramach programu zwiększenia dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży

Zaplanowane interwencje	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźnik monitorujący
1. Zapewnienie dostępności do świadczeń środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla osób dorosłych	Udzielanie świadczeń zdrowotnych	2026-2031	PWDL	1. Liczba placówek biorących udział w programie 2. Odsetek placówek biorących udział w programie 3. Liczba pacjentów korzystających ze świadczeń
2. Zapewnienie dostępności do świadczeń środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży	Udzielanie świadczeń zdrowotnych	2026-2031	PWDL	1. Liczba placówek biorących udział w programie 2. Odsetek placówek biorących udział w programie 3. Liczba pacjentów korzystających ze świadczeń
3. Działania informacyjne w zakresie upowszechniania środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej oraz edukacyjne w zakresie zmniejszenia nierówności w dostępie do tego rodzaju opieki	Organizacja spotkań, konferencji dla przedstawicieli podmiotów leczniczych, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, organizacji pozarządowych, pacjentów i ich rodzin, opiekunów pacjentów	2026-2031	Starostwo Powiatowe PCPR PWDL NGO	1. Liczba działań 2. Liczba odbiorców działań
4. Rozwój pozainstytucjonalnych form środowiskowej opieki psychiatrycznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Ogłaszanie konkursów ofert dla NGO	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba NGO ze wsparciem 2. Liczba uczestników objętych działaniami NGO

Wszelkie koszty związane z wdrażaniem, realizacją i monitoringiem zadań przewidzianych w Lokalnym programie zwiększania dostępności i zmniejszenia nierówności w dostępie do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym rozwoju Centrum Zdrowia Psychicznego oraz placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej dla dzieci i młodzieży, finansowane będą z budżetu Powiatu Lipskiego oraz innych źródeł pozabudżetowych.

Bibliografia

1. Baza Analiz Systemowych i Wdrożeniowych, Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, basiw.mz.gov.pl.
2. Leczenie psychiatryczne i uzależnień młodzieży i dzieci, Serwis Ministerstwa Zdrowia i Narodowego Funduszu Zdrowia, pacjent.gov.pl.
3. Nierówności w zdrowiu i znaczenie ich pomiaru w ramach realizacji NPZ. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH -Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2021.
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 października 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień [Dz. U. 2022 poz. 2184].
5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [Dz. U. 2018 poz. 852].
6. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [t.j. Dz. U. 2024 poz. 875].
7. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 kwietnia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie programu pilotażowego w centrach zdrowia psychicznego [Dz. U. 2022 poz. 955].
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz. U. 2023 poz. 2480].
9. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych [t.j. Dz. U. 2025 poz. 1461].
10. Zabdyr-Jamróz M., Pilotaż Centrów Zdrowia Psychicznego od roku 2018: w stronę modelu psychiatrycznej opieki środowiskowej, Instytut Zdrowia Publicznego UJ CM, Kraków: 31 maja 2022.

Załącznik 2. Lokalny program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej

1. Wprowadzenie

Zdrowie psychiczne mieszkańców powiatu lipskiego jest istotnym elementem polityki zdrowotnej Powiatu Lipskiego. Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania często prowadzą do trudnych sytuacji życiowych, z którymi dotknięte nimi osoby nie zawsze potrafią sobie poradzić. Osoby z tego rodzaju problemami bardzo często mają trudności z samodzielnym funkcjonowaniem społecznym i zagrożone są wykluczeniem społecznym, w związku z czym bardzo istotne jest zapewnienie im wielowymiarowej pomocy i oparcia społecznego, które jest niezbędne do odpowiedniego funkcjonowania w środowisku społecznym i rodzinnym.

Lokalny program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej powstał na podstawie zapisów Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030⁹¹. Celem głównym Programu jest upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego na terenie powiatu lipskiego, a jego realizacja przyczyni się do poprawy jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego⁹² definiuje zdrowie psychiczne jako fundamentalne dobro osobiste człowieka, wskazując jednocześnie, że ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do obowiązków państwa, w tym organów administracji rządowej i samorządowej oraz instytucji do tego powołanych. Ochrona zdrowia psychicznego obejmuje realizację zadań dotyczących m.in. zapewnienia osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym. Działania te realizowane są poprzez zapewnienie wsparcia społecznego, definiowanego jako obiektywnie istniejące i dostępne sieci społeczne,

⁹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz. U. 2023 poz. 2480].

⁹² Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [t.j. Dz. U. 2024 poz. 917].

które pełnią funkcję pomocną wobec osób, znajdujących się w trudnej sytuacji⁹³. Współczesny model wsparcia społecznego rozpatruje się jako uzupełniające się systemy, funkcjonujące w obszarze działań pomocowych. Do systemów tych zalicza się rodzinę, grupy samopomocy, pośrednie systemy pomocy (realizowane przez organizacje pozarządowe), formalny system pomocy medycznej, edukacyjnej i ekonomicznej, a także formalny system pomocy społecznej, reprezentowany przez pracowników socjalnych, profesjonalnie przygotowanych do świadczeń pomocowych⁹⁴.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc ta polega w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb⁹⁵.

Pomoc społeczna w porozumieniu z podmiotami leczniczymi udzielającymi świadczeń zdrowotnych w zakresie psychiatrycznej opieki zdrowotnej organizuje na obszarze swojego działania oparcie społeczne dla osób, które z powodu choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego mają poważne trudności w życiu codziennym, zwłaszcza w kształtowaniu swoich stosunków z otoczeniem, w zakresie edukacji, zatrudnienia oraz w sprawach bytowych. Oparcie społeczne polega w szczególności na⁹⁶:

- 1) podtrzymywaniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego, aktywnego życia,

⁹³ Sęk H., Cieślak R., Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne, w: Wsparcie społeczne, stres i zdrowie, red. H. Sęk, R. Cieślak, PWN, Warszawa 2004, s. 14.

⁹⁴ Marszałek L., Systemy wsparcia społecznego w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych, Seminare 26, 2009, s. 201-213.

⁹⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [Tekst jedn. Dz.U. 2025 poz. 1214 z późn. zm.].

⁹⁶ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego... op. cit.

- 2) organizowaniu w środowisku społecznym pomocy ze strony rodziny, innych osób, grup, organizacji społecznych i instytucji,
- 3) udzielaniu pomocy finansowej, rzeczowej oraz innych świadczeń na zasadach określonych w ustawie o pomocy społecznej.

Zgodnie z treścią art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, wsparcia udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu⁹⁷:

- 1) ubóstwa,
- 2) sieroctwa,
- 3) bezdomności,
- 4) bezrobocia,
- 5) niepełnosprawności,
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- 7) przemocy domowej,
- 8) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi,
- 9) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- 10) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy,
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- 13) alkoholizmu lub narkomanii,
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Z perspektywy planowania działań w ramach realizacji lokalnych programów ochrony zdrowia psychicznego szczególnie istotna wydaje się pomoc udzielana z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, niepełnosprawności, a także alkoholizmu lub narkomanii. Niemniej jednak nie należy zapominać, że również pozostałe z ww. przyczyn ustawowych udzielania pomocy społecznej mogą stanowić podłoże dla rozwoju zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w przyszłości. Odnosząc się do długotrwałych i ciężkich chorób należy także podkreślić, że oczywiście bardzo istotne jest zapewnienie pomocy i oparcia społecznego osobom cierpiącym na

⁹⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

problemy w obszarze zdrowia psychicznego, jednak niemniej istotne jest dbanie o zapewnienie tego rodzaju wsparcia osobom dotkniętym problemami w obszarze zdrowia fizycznego. Niedostateczne zaopiekowanie osób z chorobą przewlekłą upośledzającą fizyczne funkcjonowanie w społeczeństwie, może w konsekwencji prowadzić do pojawienia się problemów zdrowia psychicznego, wynikających z nieradzenia sobie z chorobą.

2. Infrastruktura pomocy społecznej

Na szczeblu powiatu zadaniami z zakresu pomocy społecznej zajmuje się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lipsku (PCPR). Do zadań własnych powiatu w zakresie pomocy społecznej należą m.in.: opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi⁹⁸.

Z kolei zadania pomocy społecznej we wszystkich 6 gminach powiatu lipskiego koordynuje sześć Ośrodków Pomocy Społecznej (MGOPS w Lipsku, GOPS w Ciepeliowie, GOPS w Siennie, GOPS Solec nad Wisłą, GOPS w Chotczy, GOPS w Rzeczniowie)⁹⁹. Do zadań własnych gmin w zakresie pomocy społecznej należą m.in.: opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym, przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych i celowych, organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach treningowych lub wspomaganych, dożywianie dzieci, kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu, organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi, prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi¹⁰⁰.

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ Dane PCPR w Lipsku, pcprlipsko.samorząd.pl.

¹⁰⁰ Ibidem.

Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zalicza się także domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodki wsparcia oraz ośrodki interwencji kryzysowej. Dom pomocy społecznej (DPS) świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne. Prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej przysługuje osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Jednostki te, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na DPS-y dla: osób w podeszłym wieku, osób przewlekle somatycznie chorych, osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, osób niepełnosprawnych fizycznie oraz osób uzależnionych od alkoholu¹⁰¹. W powiecie lipskim funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w Lipsku, prowadzony przez Powiat Lipski oraz Dom Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych w Kijance, prowadzony przez Fundację "Leopolda i Marii"¹⁰².

Jednostka specjalistycznego poradnictwa (JSP) to jednostka wyspecjalizowana w zakresie świadczenia poradnictwa osobom i rodzinom, mającym trudności lub wykazującym potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Działania te obejmują poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, natomiast poradnictwo psychologiczne przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Z kolei poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną¹⁰³. Na terenie powiatu lipskiego jednostką udzielającą specjalistycznego poradnictwa jest PCPR w Lipsku (poradnictwo prawne, psychologiczne)¹⁰⁴.

Ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest środowiskowy dom samopomocy (ŚDS) lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (KS). Uczestnicy działań realizowanych przez ww.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Krajowy Rejestr Domów Opieki, krdo.pl.

¹⁰³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹⁰⁴ Rejestr jednostek specjalistycznego poradnictwa na terenie województwa mazowieckiego, www.gov.pl/web/uw-mazowiecki.

ośrodki wsparcia, w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych, wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Z kolei zakres usług świadczonych w klubach samopomocy ustalany jest przez właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej ten klub¹⁰⁵. Na terenie Powiatu Lipskiego funkcjonują trzy Środowiskowe Domy Samopomocy: Powiatowy ŚDS "Słoneczny Dom" w Lipsku dla osób przewlekle psychicznie chorych i dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (30 miejsc), Powiatowy ŚDS „Dworek Uroczysko” w Ciepeliowie dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (30 miejsc) oraz prowadzony przez Gminę Rzecznów ŚDS w Podkońcach dla dorosłych przewlekle psychicznie chorych i z niepełnosprawnością intelektualną, w tym z niepełnosprawnością sprzężoną lub autystycznych (40 miejsc)¹⁰⁶.

Ośrodek interwencji kryzysowej (OIK) to podmiot wyspecjalizowany w zakresie udzielania wsparcia stanowiącego zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach tej formy wsparcia udziela się natychmiastowej psychologicznej pomocy specjalistycznej, a także poradnictwa socjalnego lub prawnego¹⁰⁷. W powiecie lipskim nie funkcjonuje niestety żaden Ośrodek Interwencji Kryzysowej (OIK)¹⁰⁸.

Zadania z zakresu pomocy społecznej kierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania mogą być także realizowane poprzez inne formy pomocy, takie jak: centra opiekuńczo-mieszkalne, mieszkania treningowe i wspomagane, noclegownie, ogrzewalnie oraz rodzinne domy pomocy¹⁰⁹. Na terenie

¹⁰⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹⁰⁶ Wykaz Środowiskowych Domów Samopomocy na terenie województwa mazowieckiego, www.gov.pl oraz Dane ŚDS w Podkońcach, www.facebook.com.

¹⁰⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

¹⁰⁸ Wykaz Ośrodków Interwencji Kryzysowej, www.gov.pl/web/uw-mazowiecki.

¹⁰⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej... op. cit.

powiatu lipskiego działa Centrum Opiekuńczo-Mieszkalne w Lipsku, będące jednostką organizacyjną Powiatu Lipskiego. Placówka przeznaczona jest dla dorosłych osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, o których mowa w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Głównym celem działania Centrum jest świadczenie usług osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspakajaniu potrzeb życiowych poprzez wsparcie, w tym: w zakresie potrzeb zdrowotnych, pielęgnacyjnych, zapobiegania wtórnym powikłaniom, stymulowania i rozwijania sprawności ruchowej, kompetencji poznawczych oraz społecznych¹¹⁰. Na terenie powiatu lipskiego nie działają żadne mieszkania wspomagane ani treningowe¹¹¹.

Wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających na terenie powiatu lipskiego przedstawiono w tabeli I.

Tab. I. Wykaz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w powiecie lipskim

Jednostka organizacyjna		JST	Adres
1	PCPR w Lipsku	Powiat Lipski	ul. Iłżecka 6, 27-300 Lipsko
2	MGOPS w Lipsku	Gmina Lipsko	ul. 1 Maja 2, 27-300 Lipsko
3	GOPS w Chotczy	Gmina Chotcza	ul. Chotcza-Józefów 60 27-312 Chotcza
4	GOPS w Ciepeliowie	Gmina Ciepeliów	ul. Czachowskiego 1, 27-310 Ciepeliów
5	GOPS w Rzecznowie	Gmina Rzecznów	Rzecznów 1, 27-353 Rzecznów
6	GOPS w Siennie	Gmina Sienno	ul. Rynek 36/40, 27-350 Sienno
7	GOPS Solec nad Wisłą	Gmina Solec nad Wisłą	ul. Rynek 1, 27-320 Solec nad Wisłą
8	JSP przy PCPR w Lipsku	Powiat Lipski	ul. Iłżecka 6, 27-300 Lipsko
9	DPS w Lipsku	Powiat Lipski	ul. 1-go Maja 79, 27-300 Lipsko
10	DPS w Kijance	Fundacja "Leopolda i Marii"	ul. Kijanka 31, 27-300 Lipsko
11	ŚDS "Słoneczny Dom"	Powiat Lipski	ul. Kilińskiego 13, 27-300 Lipsko
12	ŚDS „Dworek Uroczysko”	Powiat Lipski	ul. Łaziska 101 27-310 Ciepeliów
13	ŚDS w Podkońcach	Gmina Rzecznów	ul. Podkońce 99, 27-353 Rzecznów
14	WTZ w Lipsku	Stowarzyszenie	ul. Zwoleńska 14

¹¹⁰ Dane COM w Lipsku, comlipsko.bip.gov.pl.

¹¹¹ Rejestr mieszkań treningowych i wspomaganych, www.gov.pl/web/uw-mazowiecki.

		"Pomocna Dłoń" im. Św. Brata Alberta w Lipsku	27 - 300 Lipsko
15	WTZ w Siennie	Stowarzyszenie "Pomocna Dłoń" im. Św. Brata Alberta w Lipsku	ul. Szkolna 41 27 - 350 Siennio
16	Centrum Opiekuńczo-Mieszkalne w Lipsku	Powiat Lipski	ul. 1-go Maja 59, 27-300 Lipsko

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Wykaz Rejestrów Dla Województwa Mazowieckiego, www.gov.pl/web/uw-mazowiecki [dostęp: 12.11.2025 r.] oraz serwisy internetowe wskazanych w tabeli jednostek

3. Cel główny Programu i zaplanowane działania

Celem głównym Programu jest upowszechnienie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego na terenie powiatu lipskiego. Cel ten jest wyrazem realizacji celu szczegółowego 1d Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030. Podejmowane w ramach Programu działania pozwolą na zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielowymiarowej pomocy i oparcia społecznego, które są niezbędne do odpowiedniego funkcjonowania w środowisku społecznym i rodzinnym.

Tab. II. Działania zaplanowane w ramach programu aktualizacji poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej

Zaplanowane interwencje	Forma realizacji	Czas realizacji	Podmioty realizujące	Wskaźnik monitorujący
1. Monitoring sytuacji w zakresie tworzenia i funkcjonowania instytucji pomocy i oparcia społecznego tj. OIK, ŚDS, DPS, mieszkań chronionych i innych form pobytu dziennego lub całodobowego	Raport z monitoringu	2026-2031	Starostwo Powiatowe	1. Liczba raportów z monitoringu 2. Liczba placówek poszczególnych typów
2. Zapewnienie dostępności do wsparcia w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej	Udzielanie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej	2026-2031	DPS ŚDS WTZ OPS-y	1. Liczba osób korzystających z poszczególnych form wsparcia
3. Podnoszenie kwalifikacji kadry realizującej zadania pomocy społecznej na	Działania szkoleniowe	2026-2031	Starostwo Powiatowe PCPR	1. Liczba zrealizowanych szkoleń

rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi			OPS-y	2. Liczba uczestników szkoleń
--	--	--	-------	-------------------------------

Wszelkie koszty związane z wdrażaniem, realizacją i monitoringiem zadań przewidzianych w Lokalnym programie poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w zakresie pomocy bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej oraz samopomocy środowiskowej, finansowane będą z budżetu Powiatu Lipskiego oraz innych źródeł pozabudżetowych.

Bibliografia

1. Informator Zdrowia Psychicznego – przewodnik dla osób z zaburzeniami psychicznymi, Zdrowe Mazowsze, zdrowemazowsze.mazovia.pl
2. Jednostki Specjalistycznego Poradnictwa, Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie, www.gov.pl.
3. Marszałek L., Systemy wsparcia społecznego w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych, Seminare 26, 2009, s. 201-213.
4. Rejestry i wykazy, Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie, www.gov.pl/web/uw-mazowiecki.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023-2030 [Dz. U. 2023 poz. 2480].
6. Sęk H., Cieślak R., Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne, w: Wsparcie społeczne, stres i zdrowie, red. H. Sęk, R. Cieślak, PWN, Warszawa 2004, s. 14.
7. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [t.j. Dz. U. 2025 poz. 1214 z późn. zm.].
8. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego [t.j. Dz. U. 2024 poz. 917].
9. Wykaz Ośrodków Interwencji Kryzysowej, www.gov.pl/web/uw-mazowiecki.
10. Wykaz Środowiskowych Domów Samopomocy, www.gov.pl/web/uw-mazowiecki.